

რევაზ

მიშველაძე

ჩვეული თხზულებანი

ოცდახუთი ტომი

დრამატურგია

ტომი

XVI

ბამონცემლობა „საქართველოს მაცნე“

თანამედროვე ქართული ლიტერატურის კლასიკოსის, რუსთაველის პრემიის ლაურეატის, რევაზ მიშველაძის შემოქმედება კარგანანია მსოფლიო ლიტერატურის ორგანულ ნაწილად იქცა.

„საქართველოს მაცნე“ გამოსცემს პროზის დიდოსტატის რევაზ მიშველაძის ჩვეულ თხზულებათა ოცდახუთტომეულს.

მკითხველი ამ ტომების წაკითხვისას ადვილად დარწმუნდება, რომ მწერლის უანრულად უაღრესად მდიდარ ნაწერებში ჩანს არა მარტო საქართველოს პრობლემები, არამედ ქართული სარკმლიდან დანახული მსოფლიოც.

2013

– ბაბილონის გოდოლივით ერთმანეთში ირევა ხმები. ადამიანები თავზე ხელებს იფარებენ. გაზეთებს, ზოგს „კასკა“ ახურავს. განგაშის მსგავსი მუსიკა. ერთბაშად წამოიმართნენ და წინ წამოვიდნენ და სწორედ ამ დროს, უკან, სცენის სიღრმეში ინათა, გაისმა ქუხილი და ერთბაშად ჩამოიქცა ქალაქი.

სანთლის ფიგურები ერთბაშად შებრუნდნენ. ადამიანთა წინ ჩონჩხადქცეული ქალაქი ჩანს. მწუხარე რექვიემი. თეთრმოსასხამიანი თანამდევნი ისევ გაქვავებულ ადამიანთა შორის დადის. მერე, კარგა ხნის შემდეგ, ავანსცენაზე გამოდის და მაყურებლის პირისპირ დგება.

თ ა ნ ა მ დ ე ვ ი – რა მოხდა?!

ფ ა რ დ ა

გუშინ, დღეს, ხვალ

სამსურათიანი პიესა

მოქმედი პირნი:

სტალინი
 უცნობი
 რეზო სალუქვაძე
 ლოპე
 ბონდო შარია
 მაყვალა
 პეტია
 აგრაფინა
 სტუდენტი
 კოკო
 პავლე კვერნაძე
 ფურნალისტი ქალიშვილი
 ზებრისსვიტრა ფურნალისტი
 რადიოფურნალისტი
 რობოტი

პირველი სურათი

(სცენის შუაგულში, ავანსცენაზე, მალლა, ტრანსპარანტი ჰკიდია წარწერით – „გუშინ“. სტალინის კაბინეტი საიქიოში. ცისფერ ცი-აგს თანდათან ყვითელი ფერი ერევა. ისმის ანგელოზთა გალობა. მაგიდას სტალინი უზის. ჩიბუხი გაანყო. გააბოლა, ფანჯარასთან მივიდა. კარი სამოქალაქოტანსაცმლიანმა, ხელჩანთიანმა უცნობმა შემოაღო. თამამად, უცერემონიოდ ეკითხება მასპინძელს).

უ ც ნ ო ბ ი – თქვენ, მეშვიდე კოტეჯი საითაა?!

(სტალინი შემობრუნდა, უცნობმა იცნო იგი და შეცბა).

– მაპატიეთ, ამხანაგო სტალინ, არ გელოდით: მყუდროება დაგირღვიეთ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – არა უშავს, თქვენ აქ საიდან გაჩნდით?

უ ც ნ ო ბ ი – დღეს დამასაფლავეს. ღამის მატარებელს ჩამოვყვევი. მეშვიდე კოტეჯში გამომანანილეს. ადგილი განთავისუფლდა. რომელიღაც მარშალი კომისიას ჯოჯოხეთში გაუგზავნია... რა ბედნიერებაა!

ს ტ ა ლ ი ნ ი – რა მოგახსენოთ, საერთოდ, აქეთ ყველგან ერთნაირი პირობებია.

უ ც ნ ო ბ ი – პირობები, კი, რასაკვირველია, მაგრამ ხომ დიდი მნიშვნელობა აქვს, ვისთან იმეზობლებ, ვის შეხედავ და მიესალმები ყოველდღე.

ს ტ ა ლ ი ნ ი (მაგიდას შემოუარა. თეთრი, დაწული სკამი დაუდგა სტუმარს) – დაბრძანდით... რა ხდება იქ, ზევით?

უ ც ნ ო ბ ი (დაჯდა) – წელში გამართული ზის. უხერხულო-ბისაგან ვერ გათავისუფლდა, – მშვიდობაა.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – მლანძღავენ?

უ ც ნ ო ბ ი (განზე გაიხედა) – საკმაოდ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – როგორ გავიგო, „საკმაოდ?!“
უ ც ნ ო ბ ი – ისე ენერგიულად გლანძღავენ გაზეთებში, რომ პირადად ჩემს აზრს მოგახსენებთ, მოსაწყენიცი გახდა თქვენი კრიტიკის კითხვა და მოსმენა.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ეგ რომ თქვენი პირადი აზრი არ იყოს, მენწყინებოდა. რაკი გაშლილი ფრონტით მლანძღავენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ ბევრს ვაინტერესებ, ვახსოვარ, ანგარიშს მიწევინ. მე კარგა ხნის მკვდარი ვარ იმისთვის, რომ დღეს ასე გულიანად მიგონებდნენ. ასე რომ, რაც უფრო გვიან მოსწყინდებათ ჩემი გაკრიტიკება, მით უკეთესია.

(სტუმარმა ვერ გაიგო, რას გულისხმობდა სტალინი და ეს ვერგაგება სახეზე აშკარად შეეტყო).

უ ც ნ ო ბ ი – თითქოს ერთბაშად გაახსენდით. თავს გესხმიან, როგორც სახელმწიფო დამნაშავეს, რომელიც სიცოცხლეში გაუსხლტათ ხელიდან და სათანადოდ ვერ შეაჩვენეს.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – იქნებ მართალნიც არიან. ჩემი შეცდომების ქარავანს ჩემზე უკეთ არავინ იცნობს. რატომ შეიძლება შუამდგომელი ვყოფილიყავ, რაო, მე – გორელი მეჩექმის შვილი, ბურბონების სახლში ვეზიარე პოლიტიკურ დელიკატურობას თუ, დუნედ, თვითდინებით მცხოვრები სახელმწიფოს სათავეში მომიწია ყოფნამ? მე რომ ისტორიის საჭესთან დავდექი, წინ მხოლოდ მრუმე ბურუსი და სამიში ფიორდები ჩანდა, მეტი არაფერი.

უ ც ნ ო ბ ი – საქმე ის არის, რომ სოციალიზმის ცუდად აშენებას და მთელ რიგ ეკონომიკურ-პოლიტიკურ წარუმატებლობებს თქვენ გაბრალებენ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – გასაგებია, სწორედ ეგ არის მიზეზი, სისტემაში ჩადებული უხერხულობანი ვილაცით უნდა ახ-

სნან. ვილაცას უნდა დააბრალონ, სწორადაც იქცევინ, იქნებ ჩემი ხაზის უარყოფით, ახალ, უკეთეს გზას ეწიონ.

უ ც ნ ო ბ ი – მაგრამ თქვენ ხომ ოცდათხუთმეტი წლის წინათ გარდაიცვალეთ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ჰო, ეგ კი ქმნის, ცოტა არ იყოს, წინააღმდეგობას გაუკუღმართებული სოციალიზმის ჩემთვის გადმობრალებაში. დიდი დრო ჰქონდათ იმისათვის, რომ თუ რაიმეს გამომსწორებლები იყვნენ, გამოეწინორებინათ. ჩემს „მემკვიდრეებს“ როგორ იხსენიებენ?

უ ც ნ ო ბ ი – არც იმათ ადგათ კარგი დღე. განსაკუთრებით ნიკიტას და ლიონიას სდებენ ბრალს პოლიტიკურ სიბეცესა და ეკონომიკურ უმეცრობაში, მაგრამ ისინი ჩვეულებრივი მოკვდავნი იყვნენ და განსაკუთრებულ პასუხს თქვენ გთხოვენ. ნუთუ თქვენ, გენიოსმა, ვერ იგრძენით?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – რა?

უ ც ნ ო ბ ი – რომ საზოგადოებრივი საკუთრების თეორია ქიმერა იყო და ის, რაც ადამიანში ათასობით წლის განმავლობაში ჩამოყალიბდა, ასე ხელისდაკვრით არ აღმოიფხვრებოდა?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ვიგრძენი, მაგრამ უკვე გვიან იყო. ჩვენ ღრმად და ღონივრად მივტოპავდით ისტორიაში. ვიფიქრე, მუშტით და მახვილით გავამაგრებ-მეთქი სახელმწიფოს. ეგ იყო ჩემი ყველაზე დიდი შეცდომა.

უ ც ნ ო ბ ი – მაგრამ მსოფლიო ხომ ხედავდა, რომ სახელმწიფო, რომელსაც კონსტიტუციაში დემოკრატიის აყვავება და ადამიანის უფლებათა იდეალური ჰარმონია ეწერა, თანდათანობით დესპოტურ სახელმწიფოდ იქცა და დიდ საპყრობილეს დაემსგავსა.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – მაშინ მსოფლიოს დასანახავად თავის გალამაზება მოდაში არ იყო. მთავარ პრობლემას ერთ

ბანაკად შეკვრა და მტერ-მოყვარისთვის პასუხის გაცემა წარმოადგენდა. მაინც რას წერენ, რაო, კონკრეტულად?

უცნობი – შემთხვევით მოხვდა სახელმწიფოს სათავეშიო. სტალინი – მაინც რა შემთხვევა იყო? მკითხავეები დაეხმარნენ, თუ ლოტოს თამაშის დროს იღბლიანი კოჭი შეხვდაო? იქნებ დავმალე ლენინის ანდერძი? იქნებ თავს მოვახვიე ჩემი კანდიდატურა?

უცნობი – უფრო შემდგომ პერიოდებს გედავებთან. განუზომელი ძალაუფლება ჩაიგდო ხელში და თავის პოლიტიკურ მონინააღმდეგეებს ანგარიში გაუსწორაო.

(სტალინი წამოდგა. გაიარ-გამოიარა. აივნის ბოძს მიეყრდნო და კარგა ხანს ნაზარეველის ცისფრად განათებულ მთას შესცქეროდა. მერე თითქოს გაახსენდა, რომ სტუმარი ჰყავდა, სწრაფად შემობრუნდა და გაბზარული ხმით თქვა):

სტალინი – იცით, მე რევოლუციონერი ვარ და როცა თბილისის დეპოს მუშებს ხელისუფლების წინააღმდეგ ვამხედრებდი, ფარლალა, მიტოვებულ ქობმახებში ღამეს ვათევდი, ან ბაქოს მატარებლის სახურავზე უბილეთო მგზავრი სიცივით ვითოშებოდი, ვერც კი წარმოვიდგენდი, ყველაზე ლალი ოცნების დროსაც ვერ გავივლებდი თავში, რომ ოდესმე მსოფლიოში უზარმაზარი სახელმწიფოს გაძლოლა მომიწევდა, გჯერათ თუ არა ჩემი?

უცნობი – დიახ.

სტალინი – არც ფსიქოლოგიურად ვიყავი მზად ამისათვის და, როგორც მოგახსენეთ, არც წინაპრულ-ოჯახური ტრადიცია მიწყობდა ხელს. ახლა განსჯა-შეფასება ადვილია. გეცოდინებათ, რომ ძალაუფლების ხელში აღების პირველი დღიდანვე მოუღერა ლენინს

მუშტი ყველა ჯურის მტერმა. მე ცერბერივით ვდარაჯობდი რევოლუციის მონაპოვარს, რუსეთის ხან ერთ კუთხეში ვაქრობდი ცეცხლს, ხან მეორეში. ნავიდა ლენინი და ქვეყანამ მე მარგუნა მისი ტახტი. დაფიქრდით კარგად, მე – იოსებ სტალინს, როცა მივიხედ-მოვიხედე ჩემ ირგვლივ, ლენინის შედგენილ კაბინეტში ყველა როდი იყო ისეთი, საბჭოთა ხელისუფლების შაშხანით დაცვას რომ იკისრებდა. რატომ გამორიცხავთ იმის შესაძლებლობასაც, რომ პოლიტიკურ ბრძოლებში გამობრძმედილ, ბლანჟე-პენსნეებიან მარქსისტ-თეორეტიკოსთაგან ბევრს იმთავითვე არ ეპიტნავა უღვაშიანი კაცის აღზევება. სანამ მათ გვერდით ვიბრძოდი და იუმორიანი, აქცენტისანი, საერთო საქმის ერთგული კობა გახლდით, ყველაფერი რიგზე იყო, მაგრამ პირველ კაცად არჩევის მეორე დღესვე რა უბრალო, დემოკრატიული იერიც უნდა მიმელო, მათ თვალეებში აუცილებლად გაკრთებოდა შიგადაშიგ ეჭვისა და უნდობლობის ნაპერწკალი. ესეც გჯერათ თუ არა?

უცნობი – დავუშვავთ.

სტალინი – ძალიან გთხოვთ, ნურაფერს „დაუშვებთ“, ფიქრი და ეჭვი მიაყოლეთ ჩემ ნათქვამს და სადაც არ დამეთანხმებით, პირდაპირ მითხარით. ჩემს ცხოვრებაში იყო პერიოდები, როცა ჩემი სურვილის საწინააღმდეგოდ აღარ მეკამათებოდნენ. შეიძლება იმწლებმა დალი დაასვეს ჩემ საუბარს და კატეგორიული გავხდი, ამიტომ მაპატიეთ.

უცნობი – სწორედ ამ კატეგორიულობას გიკრიტიკებენ ახლა და იმასაც ამბობენ, განდიდების მანიით დაავადდაო.

სტალინი – ეგ ცალკე საუბრის თემაა, რომ არ დამავინწყდეს, ახლავე გეტყვით: ვერ მომიძებნით ვერც ერთ

ფრაზას, ჩემს დამსახურებებს რომ ხაზს ვუსვამდე. სამაგიეროდ, ბევრს იპოვით ჩემს ცხოვრებაში იმის მაგალითს, რომ ჩემი მაღალი რანგის კოლეგებიც გამიკიცხავს უადგილო ქება-დიდებისათვის. თუ ჩემი ქება-დიდების წინააღმდეგ მიმართულ ჩემს ღონისძიებებს გაიხსენებენ, მე მგონი, არ უნდა დამდონ ბრალი ჩემი განდიდებისთვის ხელშეწყობაში. საერთოდ კი, თუნდაც განუზომელი ქებისთვის ჯერ არავინ დაუსჯიათ. საოცარი ამბავია: სიცოცხლეში ჩემი ქება ბევრმა პროფესიად გაიხადა და ზოგი ახლაც კარგ პურს ჭამს ჩემი ძაგებით. დამერწმუნეთ, როგორც პირველნი, ისე მეორენიც, ხელმოცარულ ადამიანებად მიმაჩნდა ყოველთვის და სერიოზულ ლიტერატორებად არასოდეს ჩამითვლია. გაბელადება-გალმერთების ნიაღვარს რომ ვერ მოვერიე, ჩემი ბრალია? თუ იხსენებენ, ნიადაგ ლენინის მოწაფედ რომ ვაცხადებდი თავს, ან საერთოდ, რაც მე ლენინის პატივსაცემად გავაკეთე, თუ რომელიმე პოლიტიკურმა მემკვიდრემ გაუკეთა თავის წინამორბედს?

უ ც ნ ო ბ ი – აქამდე ეგ, ლენინთან ურთიერთობა, ერთადერთი სფეროა, სადაც კრიმინალი ვერ მოგიძებნეს, მაგრამ ამ ბოლო დროს მაინც გამოჩნრიკეს რამდენიმე საბუთი ლენინთან თქვენი უთანხმოების; კრუპსკაიას ინციდენტის, საქართველოს ავტონომიის საკითხზე აზრთა სხვადასხვაობის შესახებ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – შეხედულებათა სხვადასხვაობა მე ყოველთვის ბუნებრივად მიმაჩნდა. ნურც იმას გამორიცხავთ, რომ ლენინი სიცოცხლის უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე მძიმე ავადმყოფი იყო, გეცოდინებთ, რას ნიშნავს ფიზიკურ-ემოციური ტრავმებისგან გამონვყული ნერვოზული მდგომარეობა, პერიოდული ფსიქიკური განგაშის მოვლენები. მგონი,

თემას გადავუხვიეთ, მაგრამ აქვე უნდა გითხრათ, რომ პოლიტიკურში რევოლუციით არასოდეს შევსულვარ და ჩემს პლეადას პირველკაცობისთვის ისე ბანდიტური მეთოდით არ უბრძოლია, ხრუშჩოვმა და ბრეჟნევმა რომ იბრძოლეს.

უ ც ნ ო ბ ი – ძალიან მშვიდი პოლიტიკური აქციები ხომ არ იყო ტროცკიზმის განადგურება, ან ოცდაჩვიდმეტი წელი?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ოცდაჩვიდმეტის გახსენება, მართლაც, რომ შემადრწუნებელია. არ გეგონოთ, რომ იმას, რასაც ახლა გეტყვით, თავის მართლების მიზნით ვამბობდე. თუ იმდროინდელი გაზეთები გადაგითვალთვლიერებიათ, გეცოდინებთ, რომ პირველმა მე მივეცი უარყოფითი შეფასება ოცდაჩვიდმეტის რეპრესიებს და განკარგულება გავეცი, მკაცრად მოეკითხათ უდანაშაულო ადამიანების ამნიოკებლებისთვის. თქვენ მართალი ხართ, ბევრი უბრალო მოჰყვა მრუდედ ნაქსოვ ბადეში, მაგრამ მე ვარ, ან მარტო მე ვარ დამნაშავე? თქვენ ერთი წუთით მაინც უშვებთ, რომ მე ვიტყვი: რაც შეიძლება მეტი უდანაშაულო და ნიჭიერი კაცი დასაჯეთ-მეთქი? სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, ისეთი გულქვა როგორ ვიქნებოდი, საკუთარი ცოლისძმა ამომელო გულიდან?

აი, რა მოხდა ოცდაჩვიდმეტში: ოცდაათიანი წლებიდანვე აშკარად შემომიტიეს განაწყენებულმა პირებმა. განაწყენებას ორი მიზეზი ჰქონდა: პოზიციათა სხვადასხვაობა სოციალიზმის მნიშვნელობის მთელ რიგ საკითხებში და ვერმომთმენა იმისა, რომ სახელმწიფოს პირველ კაცად მე ვითვლებოდი. თითქმის ყოველ პლენუმზე ობსტრუქციას მიწყობდნენ და რაკი თავისუფალ დისკუსიაში ვერ მაჯობეს, აშკარად გადანყვიტეს ჩემი გადაყენება. პოლიტიკურს ერთი სხდომის ორ-

განიზება-შეთქმულება და ჩემი ბურღა არ იქნებოდა მეორე დღეს. განა არ მახსოვდა, რა მანქანებით წავართვით ჩვენ ძალაუფლება დროებით მთავრობას? ისტორიიდან სამარცხვინოდ წასვლა რომ არ მენდომებოდა, გასაკვირია? ვცდილობდი, გული გამემაგრებინა, მაგრამ ჩემს თავზე (და მარტო ჩემს თავზე კი არა, ჩემი თანამოაზრეების თავზეც) შავი ღრუბელი გროვდებოდა. ვიგრძენი ეს და ზომები მივიღე. ბუხარინს და მის კომპანიას რომ დაესწროთ, ჩვენც ისეთივე ბედი გველოდა. რას იზამ, პოლიტიკური ბრძოლაა. შეთქმულთათვის თავზე ხელი არავის დაუსვამს.

უ ც ნ ო ბ ი – ვთქვათ, ეგ ოპერაცია ჩატარდა თქვენი პოზიციის გასამაგრებლად, მაგრამ საერთოდ ოცდაჩვიდმეტი წლის გრანდიოზული მასშტაბები რა შუაში იყო.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ოპოზიციას მომხრეებიც ჰყავდა. ისინი ფაქტობრივად თავის გარეშე იყვნენ დრჩენილნი, მაგრამ იმედს არ კარგავდნენ. ნუთუ მართლა გჯერათ, რომ ოცდაჩვიდმეტში დასჯილთაგან თუნდაც ათი პროცენტი მაინც არ იყო შეთქმული პოლიტიკოსი ბოლშევიკური ხაზის წინააღმდეგ? მოდი და გამოაჩინე ორასმილიონიან კაცში ის ათი პროცენტი, ვინც მოახლოებულ ომში თოფს მტრის ნაცვლად შენ შემოგიბრუნებს, ამიტომ ჩემს ნათქვამს, „ხალხის მტრების ფეხქვეშ მინა უნდა იწვოდეს“-მეთქი, მოჰყვა საშიში ტალღები, ანგარიშსწორების ტრიუმფი დაიწყო, ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ ჯგუფები, კარიერისტული ჯოგები, პროფესიონალური მოქიშპენი, ადამიანთმოძულე მოსამართლენი. ამგვარი დაპირისპირებული პოზიციები საზოგადოებაში ყოველთვის არსებობენ, ჩიტისთვის ხელის დაქნევის ანდაზისა არ იყოს, პირველი, თუნდაც სუსტი ბიძგისთანავე იწყებენ ისინი საშიშ აქარიშხლებას. ოცდაჩვიდმეტშიც ასე მოხდა.

უ ც ნ ო ბ ი – თქვენ უკანონობათა შესახებ არაფერი იცოდით? ს ტ ა ლ ი ნ ი – ვისი განცხადებაც მომწვდა, საკმარისი იყო, ოდნავ მაინც დავრწმუნებულიყავ სიმართლეში და ჩემი რეზოლუციებით ასობით პოლიტიკური პატიმარი თავისუფლდებოდა საპატიმროდან. ერთი მხრივ მიხარია, რომ ასე დიდი წარმოდგენა გაქვთ ჩემზე, მეორე მხრივ, მიკვირს, რატომ არ შეიძლებოდა ჩემი მოტყუება? საიდან გაჩნდა რწმენა ჩემი შეუმცდარობის შესახებ? მომიტანეს ტუხაჩევსკის და სხვა თანამდებობის პირთა დაკითხვის ოქმები და საბრალდებო დასკვნები. საქმეები გაიძვერა გამომძიებლებს გარეგნულად მშვენივრად ჰქონდათ გაფორმებული. ტუხაჩევსკი და ასობით სხვანი (მათ შორის ჩემი საიმედო ციურუპაც) თეთრზე შავით აღიარებდნენ, რომ იმპერიალიზმის დაქირავებული ჯაშუშები იყვნენ და საბჭოთა წყობილების დამხობაში ენერგიულად მონაწილეობდნენ. რა მექნა? თქვენ რას იზამდით ჩემს ადგილზე? სახელმწიფოს თავს შეუძლია, უთხრას მართლმსაჯულებას: ეს ხუთი „მტერი“ გამითავისუფლე და ეს შვიდი „მტერი“ დასაჯეო?

უ ც ნ ო ბ ი – გააჩნია, რა მეთოდებით ხდებოდა იმ „აღიარებათა“ მიღწევა.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – მე ვინ მიჩვენებდა იმ მეთოდებს? მე რა დაკითხვებს ვესწრებოდი, თუ პატიმართა საკნებში დავაბიჯებდი? რაც ციხის ჯურღმულეებში ხდებოდა, იმათ კისერზე იყოს, ვისაც ციხის სამსახური ებარა. ისიც ხომ გაირკვევა, რომ არაერთი სამხედრო, თუ სამოქალაქო პასუხისმგებელი პირის ჯაშუშობა გერმანელთა დივერსიის ნაყოფი იყო და გესტაპოს შემოგზავნილ საბუთებს ბრმად ენდნენ ეჟოვი და იაგოდა. ეს პროვოკაციაც მე უნდა მცოდნოდა?

უ ც ნ ო ბ ი – ომმა ამდენი ადამიანი რომ იმსხვერპლა, ესეც

სტალინის წინდაუხედაობის ბრალიაო, ცოცხალ ძალას ძალიან ხელგაშლილად ხარჯავდაო.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – აქაც ჩქარობენ ამხანაგი ჟურნალისტები. ომში ჩემი გარჯის შემფასებლად ომის სპეციალისტები, მხედართმთავრები, იმ დროს ჩემ ირგვლივ მოფუსფუსე სამხედრო სპეციალისტები ხომ არიან ცოტათი მაინც უფრო კომპეტენტურები, ვიდრე ისინი, ვინც უნივერსიტეტის საერთო საცხოვრებელს არ გამოჩნდება, ჯიბეში ჟურნალისტის დიპლომი უდევს და ომი მხოლოდ კინოში უნახავს?

უ ც ნ ო ბ ი – ისინი თავის აზრს წერენ.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ოღონდაც, მეც მანდა ვარ. ოღონდ ქუდი რომ მექუდემ უნდა შეკეროს, ეს ანდაზა ჯერ არავის გადაუგდია და „თავის აზრს“ ხომ უნდა უფრო გულისყურიანი შემოწმება? თავისი მასშტაბებით მსოფლიოში ყველაზე დიდი ომის მოგება, როცა საბჭოთა კავშირს ლამის კბილებამდე შეიარაღებული მთელი ევროპა ებრძოდა, ლახტის თამამად ხომ არ გეჩვენებათ? ან, იქნებ ისინი გგონიათ უგუნური და გულუბრყვილო პოლიტიკოსები, ვინც ისტორიამ ჩემ პირისპირ დააყენა? იცით თუ არა თქვენ, რომ მსოფლიოს დიპლომატიურ სკოლებში ჩერჩილის და რუზველტის შრომებს სახელმძღვანელოდ, ქრესტომათიად ასწავლიან?

უ ც ნ ო ბ ი – ომისთვის სათანადოდ არ მოემზადაო.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – გადახედეთ პოლიტიკოსებს და სამხედრო მთავარბანაკის სხდომის ოქმებს და დარწმუნდებით, რომ მოახლოებული ომისთვის მზადება ჰიტლერის ხელისუფლების სათავეში მოსვლისთანავე დავიწყებ. რაც შეეხება ჩემსავე ნათქვამს, „ჰიტლერი მოულოდნელად, მუხანათურად დაგვესხა-მეთქი“, ბავშვიც კი მიხვდება, რომ ეს ჩვენი ხალხის მორალურ-პოლიტი-

კური ერთიანობისათვის, მტრისადმი ზიზლის გამო-სანვევად დამჭირდა, და საერთოდ, ჰიტლერი მართლა ისეთი ხომ არ გგონიათ, კინოებში რომ უჩვენებენ – სისხლისმსმელს, ადამიანის ხორცის მჭამელს და დუჟმორეულს? ჰიტლერი დამთხვეული სრულიადაც არ გახლდათ. მკვირცხლი გონების, უალრესად ნიჭიერი, ფენომენალური მეხსიერების ავანტიურისტი იყო. ხორცს საერთოდ არ მიირთმევდა, ვეგეტარიანიელი გახლდათ.

უ ც ნ ო ბ ი – არავის ენდობოდაო, ყველას ეჭვის თვალით უცქეროდაო, სიცოცხლის ბოლო წლები ლამის მარტოხელამ გაატარაო.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ჰო, ალბათ, პირად ცხოვრებაში უბედური კაცი ვიყავი, მაგრამ მე პირადი ცხოვრება თითქმის არ მქონია. სიბერეში რომ შევდიოდი, მუხლებში ძალა მელეოდა და უფრო და უფრო მღრღნიდა აზრი, რომ პეტრე პირველის ტახტზე ოცდააწლიან „პარპაშს“ შოვინისტები არ მაპატიებდნენ. ვიცოდი, რა დღეც მელოდა საქართველოდან ჩემი პოლიტიკური ხაზის გასამაგრებლად და პირდაპირ რომ გითხრათ, ჩემს მცველად განვეულ ბერიასაც კი ვატყობდი თვალებში, რომ „ხაზეინის“ გუშაგის როლი აღარ აკმაყოფილებდა. არ მინდოდა ჩემს მოწაფეებს და თანამებრძოლებს ბებერი, მიხრწნილი, დაძაბუნებული ვენახეთ (როგორც ჩემი მეზობელი ბრეჟნევი იყო ბოლო წლებში), ამიტომაც განვმარტოვდი და მარტო შევხვდი სიკვდილს. ყველაზე დიდი სიყვარულით გარემოცული ადამიანებიც კი სიკვდილის პირისპირ ბოლოს მარტონი რჩებიან. ენაჭარტალა კაცს ყველაფრის უკუღმა შებრუნება შეუძლია. ენას ძვალი არა აქვს. მაგალითად, ომს და ქვეყანას ჩემი იაკობი დალუპულ მილიონთა მშობლების სოლიდარობის ნიშ-

ნად შევწირე, ზოგმა ეს ნაბიჯი გულქვა მამის ახირებად შეიძლება ჩამითვალოს.

უ ც ნ ო ბ ი – იცით თუ არა თქვენ, რომ ახლა, როდესაც იქ, ზემოთ, ქვეყნის განახლების ზარს დაჰკრეს და დემოკრატიის ალამი ააფრიალეს, ადამიანებმა ვერა და ვერ მოირგეს გარდაქმნის სიკეთე. რომ ჯერ კიდევ ვერ განთავისუფლდა ქვეყანა თქვენ მიერ დაკანონებული იმპერიული სტილისაგან. ჯერ ვერც თავისუფალი არჩევნები ვისწავლეთ და სიმართლის თქმას მხოლოდ გუშინდელ დღეზე ვახერხებთ?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ჩემს დისციპლინარულ სტილს ხრუშჩოვმა და ბრეჟნევმა შეუტიეს, მაგრამ რა გამოვიდა? დემოკრატიულობანას მათებური თამაში უნგრეთის და ჩეხოსლოვაკიის „ჭკუის სწავლებით“ დაგვირგვინდა, სოციალისტურ ბანაკს უგუნური პოლიტიკით ლამის ისეთი ბოძი გამოაცალეს, როგორც ჩინეთი იყო, ხოლო ამ ბოლო დროს ავღანეთის სამარცხვინო ფურცლებიც მიაკრეს ჩვენს ისტორიას. კიდევ კარგი, ახლა იქ მდგომარეობა სტაბილურდება, ხომ არ ჩამოგითვალთ „დემოკრატიით“ გაბედნიერებული, სამშობლოდან გაძევებული მწერლები და გიჟად მონალული, ეგრეთ წოდებული „სხვაგვარად“ მოაზროვნენი?

უ ც ნ ო ბ ი – ეგ თქვენს დანაშაულს ვერ აბათილებს.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – კიდევ გიმეორებთ, ის, რასაც თქვენ დანაშაულს უწოდებთ, ჩემი ცხოვრება, ჩემი ბრძოლა იყო. მე თავს არ ვიმართლებ, მაგრამ რა უკეთესობა დაატყვეთ ქვეყანას ჩემი სიკვდილის მერე ამ ოცდათხუთმეტი წლის განმავლობაში? რატომ გავინწყდებათ, რომ მე პოლიტიკურ ასპარეზზე ყოფნამ მომიწია წყეული ინტერვენციის, შინაგანი ამბოხების, საშინელი ომის და ომის შემდგომი წლების პერიოდში. ომის მოგება

მკაცრი დისციპლინის გარეშე თქვენ შესაძლებლად მიგაჩნიათ? ხოლო რა უყვეს სახელმწიფოს იმით, ვისაც ორმოცდაათიანი წლებიდან საზღვრებგამაგრებული, მშვიდობიანი ქვეყანა დაუფტოვე? ძალიან ააყვავეს და გაამდიდრეს? ვილაცას გაზეთში დაუნერია; სტალინის დროს, მართალია, საქონელი ყოველ წელს იაფდებოდა და მაღაზიაში ხიზილალაც იყიდებოდა, მაგრამ ეს ყველაფერი მოჩვენებითი იყო. განა ეს სასაცილო არ არის?

უ ც ნ ო ბ ი – მაინც როგორ შემოივლეთ მუშურ-გლეხური სახელმწიფოს თავმა, რომელსაც „ამხანაგ სოსოს“ გეძახდნენ, მიუკარებლობის და ამპარტავნობის მაღალი გალავანი, რატომ მოსწყდით მასებს?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ნუთუ მართლა გჯერათ, რასაც ჩემზე გამწყრალი პირები ჩმახავენ? მე ვიყავი ამპარტავანი კაცი, რომელიც ოროთახიან ბინას არ გავცილებივარ, სადილს ხშირად ჩემი ხელით ვიმზადებდი და მთელი ცხოვრების მანძილზე სამად სამი კიტელი გავცვითე, ხოლო ფეხზე დრაგუნთა პოლკის ოფიცერივით ნიადაგ ჩექმები მეცვა, რომ სამხედრო მზადყოფნაში მეგრძნო თავი. მე მოვწყდი მასებს? ერთი წუთით, მომითმინეთ. (სტალინმა უჯრიდან ფარატი-ნა, გაყვითლებულ-გაცრეცილი ქალაღდი ამოიღო და სტუმარს გაუწოდა) – ნაიკითხეთ:

სტუმარმა სათვალე გაიკეთა და ხმამაღლა დაიწყო კითხვა:

უ ც ნ ო ბ ი – „პეტას გაუმარჯოს!

ჩემი დეპეშა, როგორც ჩანს, მიგიღია. გიგზავნი ორი ათას მანეთს. მეტი არა მაქვს. ეს ფული ჩემი გონორარია. ჩვენ აქ გონორარს არ ვიღებთ. მხოლოდ ხანდახან, განსაკუთრებულ შემთხვევაში. შენი

გაჭირვება ჩემთვის განსაკუთრებული შემთხვევაა და ამიტომ ავიღე გონორარი, რომ შენთვის გამოვიყენო. გარდა ამ ფულისა, შენ მოგცემენ სესხად 3000 მანეთს. მე ვუთხარი ამის შესახებ ბერიას (ამიერკავკასიის საოლქო მდივანია), და იმან სიტყვა მომცა – უეჭველად აღვასრულებო. მაშ ასე, 2000 მანეთი მიიღე, როგორც მეგობრული ნობათი და 3000 მანეთი – როგორც სესხი.

იცოცხლე მარავალჟამიერ.
შენი სოსო. 7. XII-33 წ.“

(უცნობმა წერილი დაუბრუნა, სათვალე მოიხსნა და თქვა):

უცნობი – საინტერესო ბარათია.

სტალინი – იცით, რატომ წაგიკითხეთ? ათას ცხრაას ოცდაცამეტ წელს მე, სახელმწიფოს თავმა, რომელსაც, ბუნებრივია, მთელი ხაზინა მემორჩილებოდა თავისი ბანკით და მემკვიდრეობით მიღებული და მერე შეძენილი ოქრო-ბრილიანტებით, ჩემს ღარიბ მეგობარს ასე „გავუმართე ხელი“. თქვენ ამპარტავნობაზე ლაპარაკობდით. შეადარეთ ახლა სახელმწიფოს სიმდიდრესთან ხრუშჩოვის და ბრეჟნევის დამოკიდებულება, მათი მილიარდიანი ვიზიტები და ფასდაუდებელი სამკაულების სურვილისამებრ განიავება მათი და მათი „სამეფო ოჯახის“ წევრების მიერ.

უცნობი – ისიც ხომ ფაქტია, რომ ბოლო წლებში სამხედრო ხარჯებს მოახმარე ლამის მთელი სახელმწიფოს დოვლათი და უბრალო ადამიანი გვერდზე მიგრჩა.

სტალინი – ჩვენ ერთხელ უკვე ვინვნიეთ ცეცხლის წვიმა და ის სამხედრო ხარჯებიც სწორედ უბრალო ადამიანის მშვიდი ძილისთვის იქნა გაღებული. სამხედრო ასიგნო-

ბებს მტრული გარემოცვა გვთავაზობდა და ჩვენს სურვილზე როდი იყო დამოკიდებული. ყოველ შემთხვევაში, მე ვერც იმგვარ სასაზღვრო „ჩათვლემას“ მოვითმენდი, რომ გალიფრებულ გერმანელ ყმანვილს თვითმფრინავი ზედ წითელ მოედანზე დაესვა.

უცნობი – ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, თქვენმა მსოფლიო მოქალაქეობამ რა სიკეთე მოუტანა თქვენს სამშობლოს?

სტალინი – აი, მაგ შეკითხვისა მეშინოდა ყველაზე მეტად. ახლა მე სწორედ ისინი მიხსენებენ აუგად, ვისაც „უფროსი ძმა“ დავარქვი და ვის გაძლიერებასაც სიცოცხლე შევნირე. რაც შეეხება საქართველოს, იგი ჩემი შეხედულებებისა და პოზიციის სიმაღლიდან ძალიან პატარა ჩანდა და, სიმართლე გითხრათ, ხანდახან მაგინყდებოდა კიდევ. ესეც რომ არა, განა შემეძლო დამეშვა პრეცედენტი იმისა, რომ ვინმეს ეფიქრა, ქართველია და საქართველოს მეტ ყურადღებას აქცევსო? ჩემი თავისთვის ვერ მიპატიებია, რომ მოკვეთილი ძუძუ – ტაო-კლარჯეთი, ვერ დავუბრუნე საქართველოს. ომის შემდეგ შერცხვენილი თურქეთი ბატკანივით იდგა ჩემ წინაშე. საქართველოს კუთვნილი ისტორიული ტერიტორიის დაბრუნება ჩემთვის ერთი ხელის გაქნევა იყო. ესეც არ გავაკეთე, მიკერძობა არ დამწამონ-მეთქი. ასე რომ, საქართველოს ყველაზე მეტი საბუთი აქვს, მემდუროდეს.

უცნობი – როგორ ფიქრობთ, სანამ გაგრძელდება თქვენი კიცხვა-თათხვა?

სტალინი – თავში გითხარით, ეს ცუდი როდია, იქნებ ჩემი გზის გაკრიტიკებაში ახალი, უფრო სწორი გეზი აიღოს ქვეყანამ. რაც შეეხება ჩემს ბედს, შემეძლია, ვინინასწარმეტყველო: როცა ერთ-ორ წელიწადში ჩემი ლანძღვა აპოგეას მიაღწევს, გაჩნდება მეორე, უფრო

ძლიერი ტალღა. „მართლა და მართლა, რას ვერჩით ამ კაცს, თუ რამე შეგვიძლია, ჩვენ მივხედოთ ჩვენს თავსო“. ხალხი, ხომ იცით, ყოველთვის დაჩაგრულის მხარეზეა. ნახავთ, ნაპოლეონის ბედი გაიხსენეთ.

უ ც ნ ო ბ ი – მაგრამ ნაპოლეონი ფრანგი იყო.

ს ტ ა ლ ი ნ ი – უსიამოვნო ქარაგმას ნუ მესვრით. ეგ ჩემთვის ძალიან მტკივნეული ფიქრია. იგი გონების კუნჭულში ბუუტავს ამ ბოლო დროს და, თუმცა ენერგიულად ვცდილობ, დავივიწყო, მაინც შემახსენებს ხოლმე თავს. არა, არა, ეგ მართალი არ შეიძლება იყოს.

უ ც ნ ო ბ ი – რა ფიქრი?

ს ტ ა ლ ი ნ ი – ჩემი გაკრიტიკების ერთი მიზეზი და ჩემი მთავარი დანაშაული ის ხომ არ არის-მეთქი, რომ ქართველი ვარ.

(ორივენი გაჩუმდნენ. სადღაც შორიდან მოისმის ომისდროინდელი სიმღერა „მე, ქართველი ბუხაიძე“, სინათლე ქრება. სიბნელეში სიმღერა გრძელდება).

მეორე სურათი

(სცენაზე ჩრდილები ფათურობენ. ნელნელა ნათდება. ღარიბულად მორთულ ინტელიგენტურ ოთახში საგნებს სიცხადე უბრუნდებათ. ავანსცენის თავზე ჩამოშვებულია ტრანსპარანტი, რომელსაც აწერია „დღეს“. მაგიდასთან ზის ინტელიგენტი რეზო სალუქვაძე და ფუნჯით რაღაცას წერს გაშლილ, ფართო ქაღალდზე. რეზომ თავი ასწია)

რ ე ზ ო – შიმშილი, მიუსაფრობა, უილაჯობა, უიმედობა, უსამართლობა, ღალატი, პირმოთნეობა...

მონყენილობა, სულისნამღები, გულისგამგლეჯი მონყენილობა.

თითქოს ქვეყანას ჯადოსნური კვერთხი დაჰკრე-

სო, ხალხი ერთბაშად შეიცვალა. დაცვედნებულნი, შეშინებულნი, რწმენადაკარგულნი, სასომიხდილნი, დინებასმიყოლილნი, ლერწამივით მი და მო მრწევი, დარეტიანებულნი დააბიჯებენ ირგვლივ.

დღეს რაღაცით თავი რომ არ გავიროთ, შევიშლები!

(რეზო წამოდგა. ქაღალდი მაგიდიდან აიღო და ოთახის გვერდით კედელს მიამაგრა. ქაღალდს დიდი ასოებით აწერია: „ნაპოლეონია ასი ლარი. დამკარგავი მობრძანდეს ფულის მისაღებად. ბინა 87, სალუქვაძე“. რეზო გამოტრიალდა და მაგიდასთან დაჯდა. ორიოდ ნუთში კედელთან გამხდარი, აწონილი ნარკომანი, ლოპე, გაჩნდა. ნაიკითხა და მაშინვე დარეკა ზარი. რეზომ კარი გაუღო და შემოიპატიჟა).

რ ე ზ ო – მობრძანდი, დაბრძანდი.

ლ ო პ ე – როგორ გიკითხო, რეზო ბიძია. სულ მინდა ამოსვლა, რეზო ბიძია. თქვენ სხვანაირად არ მიიღოთ, რეზო ბიძია. მე ვთქვი – როგორ არის-მეთქი. ის ასი ლარი მამიდამ მაჩუქა, რეზო ბიძია. ყველის საყიდლად მივდიოდი. კავსადის ბიჭმა ასანთი მთხოვა. ალბათ, მაშინ ამომვარდა, რეზო ბიძია, კიდე კარგი, რეზო ბიძია, თქვენ რო გიპოვიათ, აქ ისეთი ხალხი ცხოვრობს, ზოგი არც გამოაჩენდა. წავიკითხე, გამეხარდა! ასი ლარი, როგორი საქმეა, ცოტა ხომ არ არი. მე აღარ ვიკეთებ, რეზო ბიძია. ვსვამ, ხანდახან და ეგ არის! სმა და წამალი ერთად არ შეიძლება, ღვიძლს შლის, რეზო ბიძია.

რ ე ზ ო – შენ თორნიკე გქვია ხომ?

ლ ო პ ე – კი, რეზო ბიძია, ისე ლოპეს მეძახიან. მთელი ვაკე ლოპეთი მიცნობს.

რ ე ზ ო – შენგან არ მიკვირს, ლოპე? მე ასლარიანის პოვნის ყისმათი ვინ მომცა. კიდეც რომ მეპოვა, განცხადების გამომკვრელი ვიყავი?

ლ ო პ ე – მა, ეს როგორ, რეზო ბიძია?

რ ე ზ ო – ვხუმრობ, ვერთობი. წადი, არავის უთხრა.

(ჯერ კოპები შეჰკრა. მერე პირი მოერღვა, კბილები ყვითლად გააელვა და ახარხარდა).

ლ ო პ ე – მეც არა ვთქვი... მეც არ დავიჯერე? მე ვთქვი...
კაცნი ვართ... ჯიგარი ხარ, რეზო ბიძია, მაშ, იმაყ-
ირე? კარგი რა, ხალხს თავისი ჰყოფნის... ვის არ
უნდა ამ ქესატობის დროს ასი ლარი. მე სამარე ვარ.
შენ ნახე, რა ხალხი მოგაკითხამს... მეც არა ვთქვი!
მეც არა ვთქვი...

(ორივენი გულიანად იცინიან).

რ ე ზ ო – შეიძლება, სისულელეს ჩავდივარ. მაგრამ მაინ-
ტერესებს, რა მოჰყვება.

ლ ო პ ე – შენ ნახავ, რეზო ბიძია, შენ ხომ გგონია, რომ მარტო
მე ვარ... ხალხი? მე მკითხე ეგ ამბავი. იცი? რა ტიპები
მოგაკითხამენ მაგ ას ლარს?! თუ შეიძლება, მე აქვე მი-
ვვადები. ეგ რამ მოგაფიქრა... ჯიგარი ხარ, რეზო ბიძია
(ოთახის სიღრმეში გამჭვირვალე, მარლის ფარდაა დაშვე-
ბული. იქეთ გრძელი სავარძელი და ორი სკამი დგას. ზარის
ხმა).

ლ ო პ ე – მიდი, გააღე!

(ლოპე ფარდის უკან დაჯდა. რეზომ კარი გააღო, კარებში ხან-
შიშესული კაცი, ბონდო შარია, დგას. გალიფე შარვალზე პიჯაკი
მოუსხამს. შესამჩნევი მეგრული აქცენტით ლაპარაკობს).

ბ ო ნ დ ო – გამარჯობათ... სალუქვაძე ბრძანდებით, ხომ?

რ ე ზ ო – დიახ, მობრძანდით... დაბრძანდით.

ბ ო ნ დ ო – ბონდო შარია ვარ მე... აქვე ვცხოვრობ, მეხ-
უთე სადარბაზოში. უფრო სწორად, შვილია აქ ჩემი
გათხოვილი და ვაკითხავ ხანდახან.

რ ე ზ ო – საიდან ბრძანდებით, ბატონო ბონდო?

ბ ო ნ დ ო – სენაკში ვცხოვრობთ ჩვენ.

რ ე ზ ო – თვითონ შიგნით სენაკში?

ბ ო ნ დ ო – შიგნით. კი, ნამდვილად, ხორავას ქუჩაზე, იქვე
რკინიგზას რომ გადახვალ.

რ ე ზ ო – იმ დროს იქ იყავით, ბატონო ბონდო, თუ აქეთ
ბრძანდებოდით?

ბ ო ნ დ ო – იქ ვიყავი, კი.

რ ე ზ ო – იმალებოდით, ალბათ.

ბ ო ნ დ ო – დამალვა ვარესი იყო. ბარე ორი მეზობელი
ამოათრიეს ქვევრიდან და გამოქაჩეს ბელელიდან.
რტყმევით ხომ ურტყეს და ურტყეს, ზოგს თვალ-
წინ გაუბახეს ცოლი და ქალიშვილი. მაღავენ ახლა
საწყლები, რა ჰქნან. როგორი ასატანია თავმოყვარე
კაცისთვის ეს ამბავი. საშინელი სიზმარი მგონია, ბა-
ტონო, ყველაფერი, რაც აქ ხდებოდა. არსად გამიგო-
ნია, კინოშიც არ მინახავს მსგავსი არაფერი მე პირა-
დად და სხვისა რა მოგახსენოთ.

ვიმალე ერთხანს და მერე, ახლა რომ აგისხენით იმ
მიზეზის გამო, გამოვედი გარეთ, ჯერ ერთი, დამალ-
ვაზე რალაცა შარს მომდებენ-მეთქი და ესეც არ იყოს,
შევხედავ მაინც, ვინ შემოდის, რა უნდა, გადამთიელი
ხომ არ არი, შენი თვისტომია, დაელაპარაკები, ეგება
ასე უფრო გადაარჩინო სახლ-კარ-ჯალაბობა-მეთქი,
ვიფიქრე ჩემთვის.

დავდიოდი აქეთ-იქით ჩემი სახლის სიახლოვეს.
დაბომბვის დროს ვიმალებოდი მარტო. დამალვას
ვეძახი, სამზადში რომ შეიყუჩება ადამიანი, თვარა
სანგარი მე არ მქონდა და ჩვენთან სარდაფები, საერ-
თოდ, არ ვიცით. გულს იკეთებ კაცი, რომ იმალები,
მეტი არაფერი. ბომბი თუ დაეცა სახლს, რა სარდაფი
გიშველის.

ბოლო დღეებში ისე წავიდა საქმე, ხელიდან ხელში გადადიოდა სენაკი. ატყდებოდა ბათქა-ბუთქი, შენ ხარ ჩემი ბატონი, შემოვარდებოდნენ ზვიადისტები, მიდგებ-მოდგებოდნენ და სულის მოთქმას ვერ მოასწრებდნენ, ისე ატყდებოდა ბათქა-ბუთქი. გაიქცეოდნენ ზვიადისტები და შემოცვივდებოდნენ შევარდნაძისტები. ასე იყო ეს. ჩხუბი მაგნებს ჰქონდათ ერთმანეთში და ჩვენ რა შუაში ვიყავით, უბრალო ხალხი, დღემდე გაურკვეველია ეს ამბავი ჩემთვის.

გამოვედი ქუჩაში (გიჟი ვეგონე, ალბათ, მეზობლებს), მაგრამ იმ კვირაში გამიჭირდა ძალიან. ვერ ვანსხვავებდი, ვერ ვხვდებოდი, ვინ გარბოდა და ვინ შემოდოდა. გითხარით, მისი არ იყოს, შესახედაობა ერთნაირი. თოფი ყველას ეჭირა და ყაჩაღობით ორივე მხარე ყაჩაღობდა. სახლში რომ შემოვიდოდნენ, ხელცარიელი არ გავიდოდნენ მაგნები. თუ წასაღებს ძვირფასეულს ვერაფერს მოიხელთებდნენ, ხბოს გეიგდებდნენ წინ, ქათამს აგაცლიდნენ საბუდრიდან ან ყველს არეკავდნენ დერგიდან. რას ეტყოდი, ომს დიდი პირი აქვსო, შემოგიბღვერდნენ. ვიყავი ქუჩაში და ტკბილ სიტყვას ვეუბნებოდი, ვესალმებოდი, ვინც შემოვიდოდა. ეს იყო, ვითომ, ჩემი გადარჩენის მუღამი. თავისიანად რომ დამიგულეებდნენ, აღარ დამარბევენ-გამძარცვავენ-მეთქი, ასეთ ეშმაკობას მივმართე. თუმცა ერთი-ორჯერ მაინც გავილახე, ა, სასაცილო, ეს არი, კაცს თუ გინდა... ხომ არ გაცდენთ?

რ ე ზ ო – არა, ბატონო, ბრძანეთ, ძალიან მაინტერესებს.
ბ ო ნ დ ო – ატყდა შორს სროლა. ჩამოვარდა სროლის მერე სიჩუმე. მოდის ჩვენს ქუჩაზე სამი ბიჭი, გადაუკიდიათ თავდაღმა ავტომატები. იხედებიან ეზოებში. აშკარაა, ეძებენ რალაცას. მომიახლოვდებიან და მი-

ყურებენ. მიყურეთ, მიყურეთ, გულში ვამბობ, ჩემგან ვერ წაიღებთ ვერაფერს, ოქრო ხერხს მივაგენი თქვენს დასაბმელად. მოვუშვი ასე ოც მეტროზე სამივენი, ავნიე მუშტი მალლა და ვიყვირე.

– გაუმარჯოს ზვიადს!

გაქვავდნენ. ერთმა ავტომატისკენ წაიღო ხელი. მეორემ შეაჩერა. გადმოდგეს რამდენიმე ნაბიჯი ჩემკენ. იბღვირებიან. ალბათ, ვერ გაიგონეს კარგად-მეთქი და უფრო ვაჟკაცურად შევძახე:

– გაუმარჯოს ზვიადს!

მტაცეს ხელი. ერთმა ისეთი სარმა გამომკრა, კინალამ წელში გადავტყდი. რა უნდოდა ჩემ წაქცევას. ხელი არ გაუნძრევიათ, ტყუილს ხომ ვერ ვიტყვი, წიხლებით მცემეს. ბატინკიან ფეხებს ცხვირპირში და ფერდებში მირტყამდნენ. ეს ორი კბილი მაშინ ჩამიტეხეს. მთელი ღამე სულს ვერ ვითქვამდი. კიდეც კარგი, ელენთა ან ფილტვები რომ არ გამიხეთქეს.

ორ დღეს სახლიდან არ გამოვსულვარ. მესამე დღეს ისევ ატყდა ავტომატების კაკანი. ავტომატის ხმას მიჩვეული ვიყავი, დედის ნანასავით ჩაგვესმოდა. იმას აქვს საშინელი ხმა, გაუბიცას თუ გრადს რომ ეძახიან. გეგონება, დედამინა გასკდაო, ვზივარ ქიშკართან. ლაპარაკი მესმის. ქვევით, ჭასთან, ჯგერენაია ცხოვრობს. მისი ჭიშკრიდან ოთხი ავტომატიანი „მებრძოლი“ გამოვიდა. ორ დიდ ჩემოდანს მიათრევენ, ერთს ორი ზურგჩანთა ჰკიდია წინ და უკან, ერთს, შედარებით ახალგაზრდას, ავტომატები. მიხვდით, მოუსწრიათ უკვე ჯგერენაიას „განმენდვა“, პატარა, ღარიბულ სახლებს ზედაც არ უყურებენ. მე, როგორც ხედავთ, ძველთაძველი, გაუბედურებული ოდა მიდგას, მიკვირს, ჩემკენ რომ აიღეს გეზი. ადგომას და დამალვას ველარ მოვასწრებ, შეიძლება,

ეჭვი აიღონ და გესროლონ. მივმართე ჩემს „კაროლნი ნომერს“, მოვუშვი ახლოს და ორივე ხელის შემართვით ვახარე:

– გაუმარჯოს შევარდნაძეს!

თურმე შევარდნაძისტები წასულან და ლოთის ხალხია, რომ ვესალმები. ვის გაუმარჯოსო? მკითხა ზურგჩანთიანმა.

შევარდნაძეს გაუმარჯოს-მეთქი, ცოტა შეეჭვებულად და არცთუ ისე რიხით ჩავილაპარაკე. ჩემოდან-ხაბაკი ძირს დაანყვეს, მიმაყენეს ბჟოლასთან და ისე მჟეჟეს, რომ ძვალ-რბილი გამიერთიანეს. მაინც რას განაძლება ადამიანი. თუ არ მოვკვდებოდი, არ მეგონა.

გიშველოს ახლა შენმა შევარდნაძემ, შე ერის გამყიდველო და რუსეთის მონავ, შე მათხოვარო, შენო, მაღალ-მაღალმა ზვიადისტებმა. აკრიფეს, რაც ებადათ და გატრიალდნენ.

ჩემს ეზოში არ შემოსულან.

გითხრა სიმართლე, ცემაზე მეტად „გამყიდველი“ და „რუსეთის მონა“ რომ მიწოდეს, ის მეწვინა.

ამის მერე ჭკუა ვისწავლე და ჩვენს ქუჩაზე თოფიანი ბიჭები რომ გამოჩნდებოდნენ, ანგარიშმიუცემლად შევყვირებდი:

– ვინც მოვიდა, გაუმარჯოს!

(რეზო და ფარდის მიღმა მჯდარი ლოპე სიცილით იხოცებთან. როცა შიგადაშიგ ლოპე ხმამაღლა გაიციინებდა, ბონდო მიმოიხედავდა, მაგრამ რაკი ოთახში სხვას ვერავის ხედავდა, ალბათ, მომეჩვენაო, გაიფიქრებდა და განაგრძობდა მოყოლას).

რ ე ზ ო – თქვენ აგაშენათ ღმერთმა. ამდენი კაი ხანია, არ მიცინია.

ბ ო ნ დ ო – დავბერდი ეს ოხერი და თავს აღარ ვუტყდები. მეათე სართული რა იყო, ფუნიკულიორს ავირ-

ბენდი გაუჩერებლად. ორჯერ დავისვენე. გავიბერე კაცი. კიბეებზეცაა დამოკიდებული, რომ იცოდე, ამ ჩვენს სახლს რალაცნაირი, მძიმე კიბეები აქვს. თან, მე ვთქვი, ალალი კაცია სალუქვაძე, არ ავიდეს ვინმე აფერისტი და არ უთხრას, მე დავკარგე და მომეციო. რას ეტყოდი, უნდა მიგეცა. კაცმა თვითონ არ უნდა იკადროს, ხომ მართალი ვარ?

რ ე ზ ო – (საშინლად უხერხულ მდგომარეობაშია, მაგრამ უკანდახევა გვიანაა) მაშ თქვენ დაკარგეთ ის ასი ლარი, ბატონო ბონდო?

ბ ო ნ დ ო – ნამდვილად... ფიცი რა შუშია თქვენისთანა ადამიანთან, თორემ თუ გნებავთ, ხატზე დავიფიცებ. ტყუილს ვიკადრებ მე? მთელი წლის პენსია ავიღე გუშინნინ. ვერ გეტყვი, სად ამომვარდა.

რ ე ზ ო – რამდენიანი იყო, თუ გახსოვთ?

ბ ო ნ დ ო – როგორ, რამდენიანი?

რ ე ზ ო – ასლარიანი იყო, თუ კუპიურები სხვადასხვა?

ბ ო ნ დ ო – ასლარიანი.

რ ე ზ ო – ასლარიანი, შოთა რუსთაველი რომ ახატია?

ბ ო ნ დ ო – არა, დახურდავებული იყო (დაბნეულად).

რ ე ზ ო – მაინც? არ გენყინოთ, რომ გეკითხებით, ამას მნიშვნელობა აქვს, ბატონო ბონდო.

ბ ო ნ დ ო – ორმოცდაათლარიანი იყო ერთი, მეორე – ოცლარიანი და ათლარიანები, მე მგონი, ხუთლარიანებიც ერია.

(პასუხა).

რ ე ზ ო – ვნუხვარ, ბატონო ბონდო, მაგრამ ჩანს, ძებნის გაგრძელება მოგიწევთ. ალბათ, სხვაგან დაკარგეთ სადმე, ჩემი ნაპოვნი ორლარიანების დასტაა, არც ერთი სხვა კუპიური არ ურევია.

(ბონდო წამოდგა გამშრალი, განზილებული. სწრაფად მოეგო გონს და კულტურის სახლის დრამწრის არტისტის ყალბი ინტონაციით თქვა):

ბონდო – ოო, მაშინ წამდვილად სხვისი ყოფილა. მე ორლარიანები არ მექონია, ტყუილს ვერ ვიტყვი, სხვისი ღმერთმა მაშოროს. მე მგონია, უფრო ვაკის პარკში დავკარგე. გუშინ სალამოს, ძალით გამიყვანა ბაბუნაშვილმა. როდის იყო, სასეირნოდ დავდიოდი. იქ დამჩრა სკამეიკაზე, ხელში მეჭირა, ჯიბიდან არ ამომვარდეს-მეთქი. ვინ გამოგიჩენს ას ლარს, ხალხი გამწარებულა... კარგად ბრძანდებოდეთ.

რეზო – კარგად, ბატონო ბონდო. ფრთხილად ჩადით.

ბონდო – არამიშავს, ჩავალ, როგორც იქნება. ამოსვლა მიჭირს, თორემ ჩასვლით ჩავდივარ; აბა, კარგად.

რეზო – ბოდიში ახლა, ბატონო ბონდო.

ბონდო – როგორ გეკადრებათ, პირიქით, ბოდიში, ჩემო ბატონო.

(რეზომ ბონდო გააცილა. ლოპე ხითხითით გამოდის).

ლოპე – აღარ შემძლია... რეზო ბიძია... ხომ მაგარი ვინმეა. მოფიქრება არ გინდა? „ვინც მოვიდა, გაუმარჯოსო“ – მოკლედ და უბრალოდ!

რეზო (უგუნებოდ) – ეგ კი, მაგრამ, მე გამოვიყურები ყვეყჩად მთელ ამ ამბავში.

ლოპე – რატომ?

რეზო – არ უნდა მექნა. ხალხი შიმშილით კვდება. რა დროს ხუმრობაა.

ლოპე – თქვენ რა... რაღაცით ხომ უნდა გაირთოთ თავი. მტერმა უყურა ამას სერიოზულად. შეიძლება, გაგიჟდე კაცი. თქვენ რა... თვითონ რატომ კადრულობენ, რატომ ებმებიან. მე სხვა ვარ. მე ჩემი მყოფნის.

თანაც მე თავს არაფერზე ვდებ. ეგენი, რომ ჰკითხო, ცხვირზე ბუზს არ ისვამენ. დროული ხალხი ასე რამ გაააფერისტა.

რეზო – ჩანს, სული მწარეა... მაინც ჩემს თავზე მომდის ბრაზი. ყოველ ადამიანში ზის, როგორც ჩანს, პატარა ცინიკოსი. რატომ უნდა მგვრიდეს სიამოვნებას რაც მეტი მატყუარა გამოჩნდება, განსაკუთრებით იმათგან, სრულიად რომ არ ელი.

(ზარი).

ლოპე – ე, კიდევ ახალი „მშვიდობის მაძიებელი“. წავედი ჩემთვის.

რეზო – მოიცა (ჭუჭრუტანაში გაიხედავს). ახალი მეზობელია. შარაბიძის ბინაში რომ გადმოვიდნენ. შენ აქ დაჯექი. არა მგონია, ეგეც ასლარიანზე იყოს. სხვა საქმე ექნება.

ლოპე – არ დაიჯერო, რეზო ბიძია. ეგეც მაგ საქმეზე განუხებს (ჭუჭრუტანაში გაიხედა). ვიცნობ ამას, ხმაურიანი, ხითხითა ქალია.

(ლოპემ კარი გააღო, მაყვალა შემოდის. სადად ჩაცმული ოცაათსგადაშორებული კახელი ქალია).

მაყვალა – აქა მშვიდობა.

რეზო – იცოცხლეთ. მობრძანდით, ქალბატონო მაყვალა.

მაყვალა – ღმერთმა თქვენ უნდა გაცოცხლოთ, ენგრეთი პატიოსანი და ალალი რომ ხართ. მოვდიოდი და ვფიქრობდი, მეც ხომ ეგრე მოვიქცეოდი-მეთქი, განა არა. მაგრამ აქ ქალაქია. ჩვენთან, სოფელში, ნემსიც არ დაიმალება. აქ კიდენა. იტყვი: „რი ასი ლარი, რა ასი ლარი. არ მიპოვნია, მორჩა და გათავდაო“. ვერც ვერავინ შამაგედავებოდა. თქვენი რა ბრაღია. მე არ

უნდა მამსვლოდა. განა ბალლი ვარ, ამოტოლა ფულს რომ ვერ მოვუარე. მაგრამ რას ვიზამ, ხიფათიანი ვარ.

ლოპე – მაშ, ხიფათიანი ბრძანდებით, ქალბატონო მაცვალა?

მაცვალა – ინგრეთი ხიფათიანი ვარ, ინგრეთი უცნაური ყისმათი დამყვა, ხანდახან ონკან რომ მოვუშვებ და წყალი წამოვა, ისიც მიკვირს, ქა. წყალთა-მეთქი, ბავშვივით გავიხარებ. მა რა დოზანა უნდა წამოვიდეს ონკანიდანა, მაგრამ ხომ გითხარი, უცნაური ბედისა ვარ. ეგრე მგონია, დაბადებიდან ვილაც დამდევს და წალმა წარჩევს უკულმა მიბრუნებს. თითქოს მათამაშებს, ქა, თავის ჭკუაზედა. მათამაშებს-მეთქი, მითვინ ვამბობ, რო, ხიფათს შემამთხვევს, გასაკვირს დამმართებს. მაგრამ ბოლოში განირვით არ გამწირავს, ბოლოს მაინც დამინდობს ხოლმე, ი დალოცვილი. ამიტომაც ცოტა არ იყოს, არხეინადა ვარ. ვიცი, რაც უნდა ჩაიხლართ-ჩაიბურდოს წუთისოფელი, ბოლოში გასწორდება, ბოლო კეთილი აქვს. ეტყობა, ერთი ხუმარა ანგელოზი მაზის ბეჭხედა, ზოგჯერ გასართობ რასმე გამამიგონებს, გადამრევს, გამაოცნებს და მერე თვითვე გადამარჩენს ხოლმე, ვენაცვალე იმის სახელსა. თუ დრო გაქვთ, ჩემი ბავშვობის მთავარ ხიფათზე მოგიყვებით.

რეზო – ბრძანეთ.

მაცვალა – შვიდი დედამამიშვილიდან მეშვიდე გახლავართ, ნაბოლარაო, რომ იტყვიან. სამწლინახევრისა ვყოფილვარ, სოკოზე წავუყვანივართ სამ დასა – უფროსებს, რასაკვირველია, მაგრამ არც ისე უფროსები იყვნენ, რო დიდი ჭკუა მოჰკითხოდათ. ნადიკვარი გალმა, ტყეში წავუყვანივარ სოკოზედა. ბაღლობაში ერთი ცეტი და მოუსვენარი ვყოფილვარ.

ვერცხლისწყალივით ვხტოდი თურმე, ქა, აქეთ იქით, ჩემებიც მე მგვანან, თუმცა, არც მამა ჰყავთ ძალიან დაწყობილი. ისიც კარგი ცეტი-უქიქინე ვინმეა.

ლოპე (სიცილით) – მერე?

მაცვალა – ჰოდე, იმას ვამბობდი, სოკოი ძებნაში, ინგრე მოხდა, თვალი წამით მომაცილეს ჩემმა პატიოსანმა დებმა და მეც დრო ვიხელთე, გავძვერ-გამოვხობდი უპატრონო ვარიასავით ბურქებში და რა შორ წავიდოდი, მაგრამ იმდენი კი ვქენ, ამათ ველარ მიპოვეს. მე ეგ ამბავი ბუნდოვნად მახსოვს, მონაყოლით ვიცი და ვერც მოგატყუებთ; ჩემი დები რო მეძახდნენ, მესმოდა და ხმაი არა ვცემდი, თუ ტყეში შეშინებულ-გაბუსუნებულს აღარაფერი მეყურებოდა, ან იქნებ ხმის ამოღების თავიც აღარა მქონდა.

მობრუნებულან აჩხავლ-აზლუქუნებული ჩემი დები შინა. ენგრე და ენგრეო, ჭუტაი (ბავშვობაში ჭუტაის მეძახდნენ) დაგვეკარგაო. გამგელებია სახე მამაჩემსა, დედაჩემმა თურმე ინგრეთი კივილი მორთო, მთელი სოფელი ფეხზე დააყენა ჯეელ-ხეიბრიანა. გამამდგომიან ქუდზე კაცი. მთელი ღამე ამოოდ მეძებდა სოფელი ტყეში მაშხალ-ჟინჟღლებითა, მაგრამა ცამ ჩაყლაპა თუ მინამ, ჩემს კვალ ვერ მიაგნეს. მეორე დღეს ალაზანზე ჩასულან იქ რომ სამხედრო ნაწილი დგას, იმათვინ მიუტირ-მიუბღავლიათ – ტყეში მეორე დღეა, ბალლი გაგვებნა, იქნებ თქვენ გვიშველოთო.

რალა ბევრი გავაგრძელო, მეოთხე დღეს დილით ალიონზე სალდათი ძაღლმა მიპოვა, მისავათებულ-მიმკვდარი, ქა, სამი დღი უჭმელი; წყაროი პირას ბურქებში მისვენებული გრძნობაზე, თურმე, არცა ვყოფილვარ. მეორე დღეს საავადმყოფოში დამბრუნებია აზრი (რა აზრიც შეიძლება სამწახევარი

ნლისას ჰქონდეს). ან აფთარმა როგორ არ დამგლი-
ჯა, ან ტურა-მგელი როგორ არ გადამეყარა. სანამ
ძალა მქონდა, ხან ვიტყვებდი და ვიჩხავლებდი, ან
ლამით სად მეძინა ინგრეთ ადგილას, ქვენარმავალ-
მაც ახლო რომ არ გამიარა, ან როგორ არ გავცივდი.
ხომ გეუბნებიყე, მე თითქმის არაფერი მახსოვს.

რ ე ზ ო – გადარჩენილხარ. ეგეც ბედა.

მ ა ყ ვ ა ლ ა – სულ ინგრე, ბედის ოინბაზობაში, უცნაური
შემთხვევების სალტოტრიალში მიდის ჩემი ცხოვრე-
ბა. ახლა ჩემი გათხოვები ამბავ არ იკითხამთ? ეგეც
ერთი დასაწერი რამეა.

ოცდარვა ენკენისთვე იყო, რა დამავინყებს. ის-
ის იყო, ცხრამეტისა შავსრულდი. ოცდახუთ ენ-
კენისთვეს ვარ დაბადებული. გამოვენყე, რაც მქონდა
გამოსაწყობი და ჩემ თავ იმით მაინც დავსაჩუქრებ –
თელავში გავივლი-მეთქი. ენგრე მარტოკას მიყვარდა
ხოლმე გავლა ქალაქში. ჩვენი სოფელი – იყალთო,
თელავიდან ხელის განვდენაზეა. ხუთი კილომეტრიც
არ იქნება. ნიაღვრი ქუჩის დასაწყისში ფოტოგრაფ
შაქროი დუქანთან ვილაც ახმახი ხევსური დათვის
ბელს ათამაშებდა. მეც დავდექ და ვუცქერი სხვებთ-
ან ერთად. გავერთე ქა, ახლაც მახსომს, ძალიან საყ-
ვარელი, ფუმფულა დათვის ბელი იყო.

ერთიც ვნახოთ, ვილაცა მომეპარა და თვალ-
საფეთქელზე ხელები ამაფარა. ვინ უნდა იყოს, ვინ
მიცნობს ამ შუა ქალაქში? ჩემი კლასელი, ჩემი სო-
ფლელი ბიჭი სანდო-სანდალაი, ჯარიდან დაბრუნებ-
ულა. პედაგოგიურ ინსტიტუტში საბუთები შეუტანია
და შინისაკენ მიბრუნებულს, ჩემთვის მოუკრამს თვა-
ლი. ჯარში კიდე უფრო გაშავებულიყო. გითხრა სი-
მართლე, სანდალა არასოდეს არ მომწონდა. ალბათ,
მეც შავი რომ ვარ, იმითვინა. სკოლაშივე ერთი ქერა,

ცისფერთვალეა ბიჭი მიყვარდა და თვითონაც ჩემზე
ამოსდიოდა მზე და მთვარე. თბილისში სწავლობდა
და გახურებული წერილ-მოკითხვობანა გვექონდა.
„შენთანაო საქმე მააქვსო“, სანდალამ.

ლ ო პ ე – საქმეო არა? (იცინის)

მ ა ყ ვ ა ლ ა – „ვიცი, რა საქმეც გექნება-მეთქი. დაიგვი-
ანე, სანდალ, „ძუძუი გოჭი“ გაგიტხოვდა-მეთქი. ჩემი
მამიდაშვილის გოგო მოსწონდა. ჯარში წასვლამდე
დღედაღამ შელოცვილივით დამდევდა; უნდა მიშვე-
ლო, „ძუძუ გოჭთან“ საქმე მამიგვარეო, იმ გოგომ
კიდე, ქეთი ერქვა, ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა.
„არ მამწონს, გულ არ ეკარებაო“. მანდ ჯარიდან
რომ ჩამოვა, რამე არ მიხიმანდროსო და სანამ სან-
დრო დაბრუნდებოდა, გათხოვდა, რუისპირელ გაჰყ-
ვა. ჩამოყარა ყურები ამ ჩემმა ჯგუფელმა, რა იმედი
მქონდაო, როგორ ძალიან მიყვარდაო. შენი ბრალიც
არი, ვერა ყოფილხარ კარგი შუამავალიო. მაჭანკლო-
ბა რომ შემეძლოს, ჩემ თავ ვუმაჭანკლებდი-მეთქი.
შენ რაო? რა და ის თბილისშია, მე კი აქა ლოდინით
ვდნები-მეთქი. ნულა მომაცოლებთ, ხომ ხვდებით,
რაზეც ვისაუბრებდით. ცხრამეტი წლის ღლაპები
მითხარით და იმათი ჭკუა.

ნაყინზე და ყავაზე დაგპატიყებო, სანდალამ. ძვირი
ღირს-მეთქი, არ გინდა-მეთქი სანდო, შენ რომ თელა-
ვი გახსომს, ის თელავი აღარ არი-მეთქი. ყველაფერი
გაძვირდა-მეთქი. „სანდალ შოტაევიჩი, ატვეჩაიო“. ჯი-
ბეზე დაირტყა ხელი სანდალამ.

ლ ო პ ე – ოჰო...

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ბინდებოდა, იქვე, ბერმუხის ჩასახვევთან,
კაფეში შევედით. ნატრიაანთ მალვინას (გამგეც თვი-
თონ იყო და მიმწონ-მიმტანიცა) ორას-ორასი ნაყინი
ავანონინენტ, ყავა არა ჰქონდათ, თითო ჭიქა ასკილი

წვენი ჩამოვასხმევინეთ და კუთხეში მივჯექით. სანდალამ თადარიგი დაიჭირა და ყოველ შემთხვევითინ ფული წინასწარ გადაიხადა. ახლა ვხვდები, თავი მამანონა; კაცი ვარ, გოგოს ნაყინზე ვეპატიჟებო.

მივყევ-მოვყევით სოფლისა და ჯარის ამბები, გავიცინ-გამოვიცინეთ (სად გვეჩქარებოდა) და როცა კარს მივაშურეთ, ორივეს პირკატა გვეცა: კაფეს გარედან კომმისსიმსხო ბოქლომი ედო. რა მკითხავ-ვარდუა უნდოდა; მალვინას დავეინყნივართ კუთხეში, ბოძთან მიმჯდარი კლიენტები, წასვლისას ვერ შეუმჩნევივართ, კარი დაუბქლომ-დაუპლომბავს და წასულა. კაფე მაშინ ახალი გახსნილი იყო და, არ ვიცო, ამისა თუ სიძვირის მიზეზით, მუშტარი ცოტა ჰყავდა.

მივანყდით კარებს გალიაში დამწყვდეული ჩიტებივით, მაგრამ შენც არ მომიკვდე. ჩვენდა იღბლად, ისე დაღამდა, არც არავინ ჩამაიარა. თუ ყოფილხართ მალვინას კაფეში, შენეულ ადგილას დგას და გამვლელის თვალს მოფარებულია. „სახლში გამიგიჟდებიან-მეთქი“ ვიტრინას ბრახუნი ავუტეხე. სანდალა კიდე იცინის, „კარგი ახლა, ნუ დაანგრევ აქაურობას, განა მე არ მეღიან სახლში, ახლა რომ ხალხი შევეყაროთ, თავი უფრო მოგვეჭრება, განა უცხონი ვართ, როგორმე დიღამდე გავძლოთ და დილით გამოგვიშვებენ „გაუბახტიდანო“.

ლ ო პ ე – ყოჩაღ, სანდალ, არ შეეშინდა (იცინის).

მ ა ყ ვ ა ლ ა – „შენ ხომ არ გაგიჟდი, შე ოხერ-ტილო, სწორედ მაგითვინ გამზარდა დედაჩემმა, დიღამდე კაფეში შენთან ერთად ვეგდო-მეთქი. შენ აქა რუსეთი ხომ არა გგონია, ჯარში მიგაჩვევდნენ ეგებებს-მეთქი“. „კარგი ახლაო. ნუ ტლინკაობ ჩოჩორივით, ყველაფერი ამ ქვეყნად განგების ძალით ხდებაო. ალბათ, ღმერთს ეგრე სურდაო. განა მე კი ძალიან

მინდოდა ამ კაფეში შენთან დარჩენაო. შენ ქალი ხარ, უფრო ფხიზლად უნდა ჰყოფილიყავ, რად ვერ შენიშნე მალვინაი წასვლა. მე მაგაი ვუჩვენებ ხვალ სეირს, ამ ჯიხურში რომ დაგვამწყვდია მეველის დაჭერილი თხებივითაო.

იმდენი იქილიკ-ითითლიბაზა სანდალამ, გამაცინა კიდეც მონადირი შეშინებული შველივით გულათახ-თახებული გოგო. რაც ამ ღამეს ნაყინ-შოკოლადი ვჭამეთ და ასკილი წვენი ვსვით მე და სანდალამა. მერე ძილიც მოგვერია. გავხედე, რაღაც სხვანაირად მიყურებს. „შენ გულში ავი რამე არ გაივლო, თორო იქნება თავზე დაგათვალო ე ალუმინი ლამბაქები-მეთქი“. „რას იკბინებო, განა შენზე ნაკლები ბიჭი ვარ. მერე რა, რო შავი ვარ, ი შენ რჩეულ თამაზასა თბილისში შენნაირი სხვაც ბევრი ეყოლებაო. განა მე შენზე ნაკლებ გამიტყდება სახელი, ხვალ დილით მთელი თელავის თვალწინ აქედან რომ „უნდა გავიძურწო ფიცმილებული, ჯარმოვლილი კაციო“.

ლ ო პ ე (სიცილით სული ეხუთება) – აბა, ოინი ეგ არი!

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ყველაფერი ბეღია. გავხედე კიდეც ერთხელ და უნდა ვთქვა, არც ისე შავი მომეჩვენა ჩემი სანდალა, იქნებ ბედი ეგ არი-მეთქი, იქნებ ღმერთმა ეგ გამამიგზავნა და ახლა რომ ხელი ვკრა, რა ვიცო, იქნებ მამაზეციერმა სულ ჩაიქნიოს-მეთქი ხელი ჩემზე.

იატაკზე გავშალეთ, ქა, ოთხფა ბრეზენტი და თვალის მოსატყუებლად წამოვწექით. ორივეს მაგრად გვაქვს გადანყვეტილი, არაფერი გავბედოთ, მაგრამ ნავთი და ცეცხლი ერთად ვის შეუნახნია. „რას შვრები-მეთქი, სანდალ (საქმე საქმეზე რომ მიდგა), ჩემ ცოდვაში არ ჩადგე, იცოდე, თავს მოვიკლავ მეთქი“, ვბუტბუტებდი პირმკერდზე აღმოდებული. „ნუ გეშინია, ჩემო სიცოცხლე, კაცი ვარ, განა ნადირი

ვარო. ჩემი ხარ, მორჩა და გათავდა, შენს მეტი სიკვდილამდე არავინ მინდაო“.

ეგრეც რომ არ ეთქო, აღარც მე მქონდა მეტის თავი და აღარც იმასა. მოსახდენი მაინც მოხდებოდა.

...პირველი ბავშვი მალვინას მოვანათვლინეთ.

რ ე ზ ო (სიცილისაგან მოგვრილი ცრემლი მოინმინდა) – აგაშენათ ღმერთმა, კარგა ხანია, ამდენი არ მიცინია.

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ეგრეა და რა ვქნა. იმ დღეი, სანდალამ რო ეგ ოხრადდასარჩენი ასი ლარი მამცა, თან დააყოლა, მაყვალ, კარგად გამაიკარ ცხვირსახოცში, არსად დაგეკარგოი, ხომ იცი, ორი თვე ეგ უნდა გვეყოსო. მეც გავიფიქრე, ქა, სხვა დროს არ უთქვამს, ახლარა ბუზმა უკბინა-მეთქი. როდის იყო, ფულსა ვკარგამდი. შენ ფიქრი ნუ გაქვს, ე მანდ სხვისი დაკარგული არ ვიპოვო-მეთქი. ისე ვუთხარი, სიტყვის მასალადა. ცხვირსახოცში მაგრად გამავეჭკარ და კაბი ჯიბეში ჩავიდე. პლაში ჯიბეი მოვერიდე, მაინც გარეთა ჯიბეა, ვინმემ ხელი არ ჩამიყოს-მეთქი. პურზე გაველ. ჯიბეში ორმოცდაათეთერიანი მქონდა. პური ვიყიდე. და შინ რომ დავბრუნდი, მემანვნე დამხვდა კარებთანა. ვიფიქრე, ბარემ ბავშვებ მანონს ვუყიდი-მეთქი, ჩავიყავ ხელი ჯიბეში, პირკატა მეცა. სადღაა ფული. გაშტერებულ ქალს მანონი მივუგდე, ასი ლარი დავკარგე-მეთქი. კიბე გულხეთქვით ჩავირბინე. პური მაღაზიაში შავვარდი – აქა ფული ხომ არ ამამვარდნია-მეთქი. საქმეში ხარ? აქ ქალაქია, ჩემს უტვინო თავს ვეუბნები, კიდევ რომ ენახათ, ვინ გამაგიჩენდა-მეთქი. სახეშეშლილი მოვადექ ლიფტსა და აგერაც თქვენი მტრედით განცხადებაი; ფული ვიპოვე და ვინც დაკარგა, დროულად მამაკითხოსო.

რაც თქვენა გლოცეთ, ბატონო რეზო, და (ლოპეს შეხედა) თქვენცა.

ლ ო პ ე (იცინის) – ცხვირსახოციანად დაკარგეთ?

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ოლონდაც ცხვირსახოციანადა, თუმცა ცხვირსახოცისთვის ვილასა სცხელა.

ლ ო პ ე (სიცილს ვერ იკავებს) – საქმე ის გახლავთ, რომ ბატონმა რეზომ უცხვირსახოცოდ იპოვა.

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ეგ როგორ... თუმცა... განა მახსოვს, იქნებ ცხვირსახოცი მე თვითონ გავხსენი. მაშ, ეგრე ხომ არ იქნებოდა. მპოვნელს ცხვირსახოცი წაელო და ფული ქვაზე დაედო. ცხვირსახოცს თქვენი ჭირი წაუღია.

(ამასობაში კარებს მოადგა თმაბურძგლა რუსი – პეტია. ყველაფერზე ეტყობა, რომ ლოთია, ქართულს კარგად ლაპარაკობს, ოლონდ შესამჩნევი რუსული აქცენტით. ზარი დარეკა. რეზომ გაულო. ლოპე და მაყვალა იქვე, ახლომახლო დასხდნენ მაგიდასთან).

პ ე ტ ი ა – გამარჯობათ.

ლ ო პ ე – ვახ, პეტია? შენ რა, დაბრუნდი?

პ ე ტ ი ა – დავბრუნდი, კანემწო.

ლ ო პ ე – აკი ნახვედი, გამოგვემშვიდობე.

პ ე ტ ი ა – არა, ძმაო, მე უსაქართველოდ ვერ ვიცხოვრებ. რა მინდა იქანა. ჩვიდმეტი რომ გავათავე და წამევედი რიაზანიდან, მას მერე მშობლებისთვის წერილი არ მიმიწერიო. ჩვეედი ახლა. დედაჩემი ქე გათხოვილა, წაყოლია ვილაცა პრავადნიკს. მამაჩემი ცოცხალია, მარა რათ გინდა. დილას ქე მცნობდა და საღამოს ვერა. ნუ ნევხარ აქანაო, ერთ-ორჯერ გასალახავადაც წამეინია. შვილი ვარ შენი, მე ვუთხარი. ამხელა შვილი არ გამიგონია მეო. შვილი თუ ხარ, მეცი პატივი და დამალევიე, თვარა და ნაი შენს გზაზეო. ავდექი და წამოვედი.

რ ე ზ ო – კი მაგრამ, თქვენ ცოლიც გყავდათ, როგორც მახსოვს.

პ ე ტ ი ა – კი მყავდა, მარა სანამ ნავიდოდი, მანამდე დავ- შორდით ერთმანეთს. ტაბურეტის პინგპონგს ვერ გოვუძელი ყოველდღე. ამ ბოლო ცოლმა ტამბოველი გოგო იყო, ასე არ გინდა შენო და თვითონაც დაიწყო სმა. თუ ერთნაირად ვიყავით მთვრალეები, არაფერი, მტრედებივით ვენყობოდით ერთმანეთს, მაგრამ, თუ ჩემზე მეტს დაღევდა, მტრისას, პირიდან ვეზუვის ვულკანი გადმოსდიოდა. მკრა პანლური ერთ მშვენი- ერ დღეს და გამომავდო. ჩვენ შორის დარჩეს და მეც ეს მინდოდა. კაცი შენთვის უნდა იყო მარტო. ადამიანი მარტოობისთვის არის გაჩენილი. ბოლობოლო ყველა მოსაწყენია, შენიანიც და სხვისიანიც.

აქანა ვუყვარვართ ძალიან და მაფასებენ. ასეთი დაფასება ტყუილია, მე არსად არ მექნება. იქეთ, ჩვენკენ, ვინ ჩამავდო ძალლად, ვინ მოგხედა, გაგი- გონია? ას გრამს არ დაგალევიანებს არავინ. მთელი დღე რომ უწრუნუნო. რატომ დაგალევიანებს, კაცმა რომ თქვას, იმას იმ ასი გრამი არყის შოვნისათვის, ნაღველა აქვს ჩაქცეული ოჩერედში. ყელი მიშრებო- და, კინალამ გარიაჩკა არ დამემართა. ბარე ორს ვს- დიე თუ ქუჩაში და თუ სადგურში, ხომ ჩემი ხალხია, ჩემი სისხლი და ხორცი, შენ არ მომიკვდე. რაც მარ- თალია, მართალია, აქანა იციან კაცური კაცის და- ფასება.

ლ ო პ ე – დაღვევის გაგებით ამბობ?

პ ე ტ ი ა – დავაკაკუნებ რომელ კარებზეც გინდა და, ნიძლავს ჩამოვალ, ყელის გასასველებელი თუ დამამადლოს ვინმემ. რაიო? შენ გიცნობენო. ესეც არი, რასაკ- ვირველია, მარა აქანა მაინც სულ სხვაა. სხვა ხალხი

ცხოვრობს. უცნობი იყავი თუ გინდა, დააკაკუნე კარე- ბზე, ვინც გაგიღებს, იმის თვალნინ პირჯვარი გადაი- ნერე, ოჯახის კარგად ყოფნა უსურვე და პირდაპირ სთხოვე: შენი სადღეგრძელო დამალევიანე, ასი გრამი, თუ არ გენყინება-თქვა. შეტრიალდება ხელად და მეორე გამოსვლაზე ჭიქა-ბოთლით ხელდამშვენიე- ული გამოდის. თუ შეყოყმანდა პატარა (ხომ არიან იშვიათად ამნაირები); იმნამსვე უნდა აჯახო, დღეს გამევედი ციხიდან, კაპიკის მოხერხებას არა ვარ- თქო, არ უნდა მეტი ლაპარაკი. ფულსაც გაჩუქებს, დაღვევითაც დაგალევიანებს და, შეიძლება, იტიროს შენთან ერთად. საწყალი გულის პატრონია აქაური კაცი. ნამეტანი შებრალება იცის ადამიანიშვილის.

რ ე ზ ო – ნამეტანი. ეგეც არის ჩვენი უბედურების მიზეზი.

პ ე ტ ი ა – შენ არ გეგონოს, ეშლებოდეს რამე ამ ქალაქს. მეც ბევრი კარგი გამიკეთებია, ჩემნაირები კალოზე ბზედ არ ჰყრია, იცოდე შენც. სანამ სმას დავიწყებ- დი, ხომ ვმუშაობდი და ვმუშაობდი, ახლა ბაზარში ვარ დილიდან სალამომდე. მიყვარს ბაზარი. დღიურ მუშად ვიარე კარგა ხანს, მაგრამ, ჯერ ერთი, არ მი- ყვარს ფიზიკური მუშაობა, მალე ვიღლები და, მეო- რეც, რამეს რომ ვერ გაუკეთებ კაცს მოსაწონს, თავს გაგიტეხავს – შე შობელძალლო, თუ ფინაჩი იყავი და არაფერი იცოდე, გეთქვა თავიდან, ისე, ტყუილად გაჩუქებდი ამ ფულს, ეს მასალა მაინც რაზე დამი- ოხრეო. ბაზარში ერთი-ორს ნავუკრავ-ნამოვუკრავ კაცს ხელს და ე „პოლიტრის“ ფული ქე არის. მეტი მე არ მინდა. კაცი ვარ და იმიტომ მაფასებენ-მეთქი, რომ გითხარი, თავის ქებაში არ ჩამომართვა. პატივს ვცემ ყველას, რაც შემეძლია. მენდობიან ეგენიც. რამდენჯერ ყოფილა შემთხვევა – ბაზრიდან კაცს

მთელი ჩანთა სანოვაგე გამოუტანებია. მისამართი უთქვამს მართო და ფეხის ქირა უფეშქაშებია. ზოგს სახეზე ვიცნობ, სახელიც არ ვიცი. „პეტია, მიიტანე ეს, ამა და ამ მისამართზეო“, მიაქვს პეტიას, ფიქრში არ გამივლია, ამოვაკლებ რამეს, რას გაიგებს, ან დავითესები მთლად-თქვა. ყოფილა ღვინოც, ან რაც მთლად გადასარეგია, არაყიც გაუტანებიათ, რავარი მისატანია არაყი სხვასთან. წელში წყდები, ისე გინდა დალევა, სუნი ცხვირში გილიტინებს, ერთი ყლუპი მოგნათლავს კაცს, მაგრამ არა! მიბარებული მგელმაც შეინახაო. მივუტან კაცს, მე ჩემსას გავაკეთებ და მერე თუ დაგაღვივინებს, დაგაღვივინებს. თუ არა და ფული ხომ მოცემული აქვს, წადი და შენ დაურტყი ორასი, რას ემართლები. ასე ვცდილობ, რუსი კაცის სახელი არ შევარცხვინო.

(რეზომ კარადიდან არაყი, პური და ყველის ნაჭრები გამოიტანა. დაუსხა ყველას. მაყვალამ იუარა. რეზომ, ლოპემ და პეტია მჭიქები აიღეს).

რ ე ზ ო – მიირთვით. აბა, გაგვიმარჯოს!

პ ე ტ ი ა – ეს მწარეა, თქვენ სიტკბო არ მოგიშალოთ. რაზე მევედი ახლა, გაგიკვირდებათ.

ლ ო პ ე (იცინის) – ფულს დაკარგავდი, ას ლარს (იცინის).

პ ე ტ ი ა – შენ რა იცი?

ლ ო პ ე – ვხვდები.

პ ე ტ ი ა (რეზოს მიმართავს) – ჩიმჩონია ხაბურძანიასთვის მქონდა მისესხებული. გუშინ დამიძახა: გამეიარე ჩემთან, შენი ვალი უნდა დაგიბრუნოვო. (აშკარად ეტყობა, რომ ნერვიულობს. დაისხა და კიდევ დალია) არ მეჩქარება, მე ვუთხარი. იყოს შენთან, დავთვრები და დამეკარგება საღაცა, მე ვუთხარი. არაო. ვალში

მყოფი კაცი და წყალწალეული ერთია ორივეო. ვალი ვნახე ამოდაგული, ვალი მინდა მეო?! ჯერ ერთი, ნერვიულობ, ვალი რომ გაქვს სხვისიო. მეორეც, ღებულობ სხვისას და აძლევ შენსასო, ღებულობ დროებით და აძლევ მუდმივადო. ფულის სესხებაზე რომ ვარს გეტყვის კაცი, იმის მადლიერი უნდა იყო და ვინც გასესხებს, ისაა შენი მტერიო. არ იცი, რავარი ლაპარაკი იცის ჩიმჩონიამ? მომცა, ერთი სიტყვით, დამიბრუნა ასი ლარი. მე ვთქვი, არ შამემეხარჯოს, ან არ ამომივარდეს ჯიბიდან, ავალ და სახლში შევინახავ უჯრაში-თქვა. სანამ ხაბურძანიების სახლიდან ჩემს სახლამდე მივიდოდი, ისე აგიხდა ყველაფერი კაი, რავარც მე ის ფული დავკარგე. ხანდახან ხალათის ჯიბეში, გარეთ გიდევეს ხუთლარიანი, კაცი მთელ ქალაქს გამეივლი და არ დაგეკარგება. ხანდახან, ქე რო გინდა თვალისჩინივით მოუარო, იმას დაკარგავ მაინცდამაინც. კიდევ კარგი, თქვენ გინახავთ. მე ვთქვი, ნეტავი ნამუსიან კაცს მაინც ექნებოდეს ნანახი, ვინმე უბედურნახევარმა არ იპოვოს და არ შეიტყაპუნოს ჩემი ასი ლარი-თქვა. ასი ლარი პატარა ფული კი არაა დღეს.

(ზარი. ლოპე კარისკენ გაიქცა ჭუჭრუტანაში გაიხედა. შეძრწუნებული სახით) – ქალბატონი აგრაფინა.

რ ე ზ ო (ლოპეს) – რომელი აგრაფინა?

ლ ო პ ე – მემვიდე სადარბაზოში მდგმურადაა. ლტოლვილი მასწავლებელი ქალი. ერთ პატარა ოთახში ცხოვრობს ხუთი სული.

რ ე ზ ო (ჭუჭრუტანაში გაიხედა) – აჰა, ... ვიცი, ვიცი.

(კარი გააღო, ქალბატონი აგრაფინა დიდხანს ინმენდს ფეხს.

იგი ცოტა არ იყოს შემცბარია, რომ რეზოსთან სხვა სტუმრებიც არიან).

რ ე ზ ო – შემობრძანდით, არა უშავს... ნუ ნუხდებით... არ გაიძროთ ფეხზე, ქალბატონო აგრაფინა... როგორ გეკადრებათ, მაინც დასვრილი მაქვს იატაკი.

(ფეხზე გახდა, როგორც იქნა, გადააფიქრებინა რეზომ. დაჯდა თუ არა ცალსპირალდამწვარ ელექტროლუმელს მიაჩერდა).

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – ვარგა ეს, ათბობს?

რ ე ზ ო – ამ ოთახს ჰყოფნის გაჭირვებით. სხვას არ დავუეძებ.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – მაინც არ გათავდა ეს ზამთარი.

რ ე ზ ო – წინ ნასესხებია და სუბსარქისს რომ ეძახიან სომხები.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – იქეთ, ჩვენთან, სოხუმში თბილა უკვე. გამოსულია ტყემალი. ჩემს ეზოში ახლა მუხლამდე იქნება ბალახი. ვინ გათიბავდა.

რ ე ზ ო – არ ცხოვრობს, ვითომ არავინ?

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – არ ცხოვრობსო, მითხრეს, რა ვიცი, ტყვილია, მართალია. სახლი დამწვარია და დამწვარ სახლში ვინ იცხოვრებს. სახლების მეტი რა არის.

რ ე ზ ო – ეჰ, ძალიან გაგრძელდა. გაჭიანურდა ყველაფერი.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – ნერვები მეშლება, ყოველდღე სოხუმის ამინდს რომ გვიცხადებენ. დამცინი, შე კაი კაცო? ექსკურსიაზეც ვერ ჩავდივარ ჩემს ქალაქში და გულზე გასახეთქად ამინდს მატყობინებ?

რ ე ზ ო – რა საშინელებაა. სულ მინდა წარმოვიდგინო და მიჭირს. ალბათ, სიზმრები გტანჯავთ.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – გულახდილად გეტყვით, პატივცემულო, რომ მცოდნოდა, ამდენხანს მოგვინევდა ლტოლვი-

ლობა, თუ რას ეძახიან ჩვენ მდგომარეობას, არავითარ შემთხვევაში არ გამოვიქცეოდი. ვიქნებოდი იქ და რაც მომივიდოდა, მომივიდოდა. დაგვხოცავდნენ და დაგვხოცავდნენ – მეტი ხომ არაფერი. იქვე, ჩემს ეზოში, სადმე მივიმალეოდი და ერთ ქვას მაინც ვდრუზავდი ზურგში გადამთიელს.

მ ა ყ ვ ა ლ ა – ქა, მაინც ინგრე როგორ დაგაშინათ. ასე ცხვარივით როგორ გამამწკრივდით სამასი ათასი კაცი. სხვა სხვის ომში ბრძენიაო, მაგრამ განა რა შიშის ფელენჯი გეცათ ეგეთი.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – რუსის ტანკი მოდიოდა, ქალბატონო. რუსი გვკლავდა. დაუდექი, აბა, რუსის ტანკს.

პ ე ტ ი ა – არც ეგ არაა მთლად საბუთი, ქალბატონო. რუსის ტანკი შევიდა ჩეჩნეთშიც, მარა ასროლიეს კუდით ქვა.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – ეჰ, ახლა ქე ვხვდებით, ბატონო, ახლა ბევრ რამეს ვხვდებით, მაგრამ გვიანია, სამწუხაროდ. მე რა ვიცოდი, რა ნელ ცეცხლზე ხარჩვა ყოფილა გამოქცეულის და ხიზნის მდგომარეობა. რანაირადაც არ უნდა ეცოდებოდე, ასე კი არ გიყურებს ის კაცი. შენც გეტყოდნენ, ალბათ, ჯერ თუ ვერ გაგიბედეს, ანი გეტყვიან: ჩვენ ბევრჯერ გაგვაგონეს და იმიტომ ვამბობ, მე კი არ მომიგონია, ეს ჩემი ორი ობოლი მომიკვდეს მაშინ. რამდენ ხანს შეიძლებაო სასტუმროში მაგნების ყოფნაო. დააოხრეს ეს ძვირფასი სასტუმრო, ადამიანს აღარ შემოესვლება, რა არის ბოლოს და ბოლოს.

ვისაც ამ სასტუმროს ფოიეში თვალგამოლამებულს და ხელგანვდილს უხაროდეს ჯდომა, შინ მიბრუნება არ აღირსოს გამჩენმა, მარა ვინ იცოდა, ვის უნდოდა ეს.

რ ე ზ ო – ერთი თუ ქალი ხართ, გამოქცევის ამბავი ზუსტად გვიამბეთ.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – ჩემი ქმარი და სიმამრი ეზოში ნარდს თამაშობდნენ, სროლა რომ ატყდა. შეიყვანე ბავშვები სახლში და ჩაკეტე შიგნიდან კარები. არ შეგეშინდესო, ამის დაძახება მოასწრო სიმამრმა და იქით გაიქცნენ ორივენი, ა ზევით, რუსთაველის ქუჩაზე, მერე მე ისინი თვალთ აღარ მინახავს. დახოცილები იქნებიან და ჩაყრილი სადმე, რად უნდა ამას ლაპარაკი. მიჩერებულ ვარ დღემდე ტელევიზორს, ეგება, სადმე მოვკრამეთქი თვალი ან ერთს, ან მეორეს (დედამთილი არ მყავს. ჩემ მოყვანამდე გარდაიცვალა ცხონებული) მეტი არაა ჩემი მტერი, მე ისინი ველარ ვნახო. ერთი უნდა გითხრათ კიდე, რა გაუჭირდა ჩვენს მთავრობას, შვიდი წელია, ნუთუ ერთი სურათი ვერ გადაუღო გაგრას, ტელევიზორში ერთი წამით მაინც რომ ეჩვენებინა. აქ თვალთ მნახველი არავინაა, ვატყობ სახეზე; ზოგი ამბობს – ყველა ქართველის სახლი დაწვესო, ზოგი – ყველა არაა დამწვარიო. ვკითხულობ, სიტყვაზე მაგალითად – შეიძლება სამი წელი ვერ გაიგო ადამიანმა სახლი დამწვარი გაქვს თუ არა?

ამდენი ხნით კი არა, მე მგონია, სამი-ოთხი საათით გავრბივართ, დამთავრდება ეს ჩხუბი და მოვბრუნდებით უკან, ჩვენ ვინ რას გვერჩის-მეთქი.

იმას ვყვებოდი: ჩავკეტე ბავშვები სახლში. ვარ ყურმიდეებული კარებზე. ისმის სროლა და გრუხუნის შორს. შორს მეგონა მე და აგერ ყოფილა ყურისძირში.

დამიბრახუნა მეზობლის ქალმა: აგრაფინა, გამოდით სასწრაფოდ, გამოიყვანე ბავშვები. მოვიდნენ უკვე; გავრბივართ ყველანიო.

არიქა! არიქა! საით გავიქცეთ, რა წავილოთ, საიდან მოდიან?! ვსტაცე ხელი ვითომ, რაც მომხვდა ხელში. დავრბივართ გადარეულივით. დამსდევნ ბავშვები. ბიჭი შვიდისაა, გოგო – ხუთის. ყველი და პური ჩავიგდე ტომსიკაში. ბავშვებმა იციან მოშეება და სანამ მოვბრუნდებოდეთ, ვაჭმევ-მეთქი.

გავალე ჭიშკარი. გარბის ხალხი ტკაპატკუპით. ჩანთები, ჩემოდნები, ხურჯინები მიაქვს ზოგს. შემოვტრიალდი, საქათმე გავალე და გამოვუშვი ქათმები. ისე, ა, დაბნეული რომ იქნები, თორემ რამ გამახსენა ქათმები.

ჩქარა, ჩქარაო, ყვირიან მეზობლები და უკან იყურებიან, იქით, ქუჩის ბოლოში, ორ-სამ ადგილას ცეცხლი ავარდა.

რას წამოიღებ. შევირბენ სახლში, შევფუთავ ტანსაცმელს, მივირბენ ჭიშკრამდე. რად მინდა ეს ტანსაცმელი-მეთქი. მოვირბენ უკან. გადავყრი ტანსაცმელს, ჩავყრი ფუთაში ხახვს, ყველს, ნიორს... ვის უნდა ნიორი, სადაც მივალთ, იქ ექნებათ-მეთქი, მოვტრიალდები, ისევ მოვხვეტავ რალაცას. ყველა ოჯახშია ცოტა რამე. პუდრი მედო სარკესთან და ის წამომიღია, მე სულელს, ერთი-ორი ბეჭედი მქონდა და ორი კაპიკი ფული – დამიტოვებია და პუდრი წამომიღია. ასე იცის შიშმა და სიჩქარემ.

მოვრბივართ მგლის დაფეთებული ნახირივით. კვენესის ეს გოგო. თან პლაშის ქვეშ რალაცას მაღავს. რა არის-მეთქი, გოგო, ეს? ლეკვი გვყავდა, ბროლია, სამი თვის არც იყო ჯერ, ამოუილლიავებია და მოათრევს. გადავადე ახლავე, შე არდასაცალებო, ლეკვის თავი გვაქვს ახლა ჩვენ-მეთქი! დავუცაცხანე და ქიჩავ-ქიჩავით გადავადებინე, რავარც იქნა. მისი სახე

რომ გენახათ, მაშინ სასურათე იყო პირდაპირ. ისეთი ილრიალა, მოუკვდეს დედა, რომ შემემშინდა, პირი არ გაეხეს-მეთქი.

დღემდე ვერ მოუნელებია. დღემდე იმ ლეკვს მისტირის. ლამაზი კი იყო სანყალი.

ქუჩის პირას გაზონში დავსვით, მარა იქ ხომ არ გაჩერდებოდა, ვერც სახლში მობრუნდებოდა, პატარა იყო.

ნახავდა ვინმე და წაიყვანდა, ან, შეიძლება ფეხიც კი დააბიჯეს და გასრისეს სირბილში და რია-რიაში.

მ ა ყ ვ ა ლ ა – თქვენი ცოდო მიეცეს, ვინც თქვენ ამ დღეში ჩაგაგდოთ.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – დაბნეული ვარ, რალაც, ამ ბოლო დროს. შეიძლება სიცივის ბრალიცაა. უნინ ისე მობილიზებული ვიყავით, რას დავკარგავდი, სხვას ვაფრთხილებდი პირიქით. გადასახურდავებლადაც მიმქონდა. ჩემი ფული მაინც ყოფილიყო. რაცხა ჭირად ლატარიის თამაში წამოვიწყეთ სკოლაში. მეგონა, ტროლეიბუსში ამომაცალეს-მეთქი. რომ წავიკითხე, სიხარულით ცას ვენიე. ასი ლარისთვის, კაცმა რომ თქვას, კი არ ჩამომახრჩობდნენ, მაგრამ მაინც როგორი საქმეა სხვისი ფული. უნინ ასეთი შემთხვევის დროს შეგიგროვებდნენ, ახლა ვინ შეგიგროვებს, ყველას თავისი უჭირს დღეს...

რ ე ზ ო – ოღონდაც... ოღონდაც... ეს დაბნევა და არეულობა დრომ მოიტანა... ეკონომიურმა სიდუხჭირემ (ფილოსოფოსობს რეზო), ხელისუფლების ბრალიცაა. თქვენ მარტო როდი ხართ ასე. საერთოდ, დაბნეული ვართ ყველა. ამ დილით ბონდო შარიას ასი ლარი დაუკარგავს. ხომ იცნობთ ბონდოს, მეხუთე სადარბაზოში ცხოვრობს.

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – გამიგია, კი (განზე გაიხედა, ღანვები შეუთეთრდა).

რ ე ზ ო – ახლა იყო. ათი წუთია წავიდა. პურზე გავედი და კიდევ კარგი, მე ვიპოვე. მაშინვე განცხადება გავაკარი. რაც მე ბონდომ მლოცა, ფული რომ დავუბრუნე. ასი ლარი ცოტა ხომ არ არის.

(აგრაფინა წამოდგა. თავშალი მკლავებში ჩაიხვია).

რ ე ზ ო – სიფრთხილეს თავი არა სტკივა-მეთქი და წვრილად გამოვკითხე: რამდენიანი კუპიურები იყო-მეთქი. ზუსტად რომ არ ეთქვა, არ მივცემდი. ეს ეჭვიც, უნდობლობაც დრომ მოიტანა, ხომ მართალია, ქალბატონო აგრაფინა?

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – სწორია... წავედი... კარგად ბრძანდებოდეთ.

რ ე ზ ო – გნებავთ რამე, ქალბატონო აგრაფინა?

ა გ რ ა ფ ი ნ ა – არაფერი... ისე შემოვედი... სინათლისას რას ამბობენ, ხომ არ გაგიგიათ?

რ ე ზ ო – ტრანსფორმატორიანო გადამწვარი, დარბის გლურჯიძე, გამოცვლიან ამ დღეებში.

(აგრაფინამ თავშალი მოიხურა და ნელა, გამშრალი სახით გააბიჯა კარებისკენ. უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. თითქოს პანაშვიდზე არიან მოსულელები, სტუმრები სათითაოდ მიდიან რეზოსთან, ხელს ართმევენ და მძიმე ნაბიჯებით მიდიან. რეზო მაგიდასთან მივიდა მაყურებლისგან ზურგით დგას. ფიქრობს. მერე სწრაფად შემობრუნდა. კარების თავზე ჩამოკიდებული წარწერა ჩამოხია, დაჭმუჭნა და კუთხეში მიაგდო. ზარი. რეზო უსიამოვნოდ შეიმუნშნა, მაგრამ მაინც გააღო. კარებში სტუდენტი ყმანვილი დგას. ჯინსიანი)

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – გამარჯობა, ბატონო რეზო.

რ ე ზ ო – იცოცხლე.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – დაჭამეს ერთმანეთი ლეიბორისტებმა და სოციალისტებმა.

რ ე ზ ო – დარდასაც მაგაზე გადაუვლია.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – რავა იქნება, თუ იცით საქმე, არ ჩაგვიწერენ პასპორტში ქართველს?

რ ე ზ ო – ძალიან გინდათ?

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – ახლა თავს არ მევიკლავთ და თუ ჩაგვიწერენ, კარგი იქნება.

რ ე ზ ო – თუ ეგრეა არ ჩაგინწერენ.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – (პაუზის შემდეგ) – როგორაა საქმე, ბატონო რევაზ, გამოუჩნდა პატრონი იმ ას ლარს?

რ ე ზ ო – არა, შენ წარმოიდგინე...

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – მე გეტყვი ერთს, ბატონო რევაზ. მაგას აწი პატრონი აღარ გამოუჩნდება და აღარ ღირს ლოდინი. თქვენთვის გამოუგზავნია მაგი ღმერთს და მოიხმარეთ, როგორც გაგეხარდებათ, ისე... რა შუაში ვარ, მარა თუ მომცემთ იმ ასიდან ოც ლარს, მაღლობელი ვიქნები ძალიან. დღეს მესამე დეპეშა გავუგზავნე მამაჩემს, ფულს მიგვიანებს. პურს ვერ ვყიდულობ.

(რეზოს ხმამალლა გაეცინა).

რ ე ზ ო – ვინ მომცა ასი ლარი, ბიჭო, მე.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – რავა?

რ ე ზ ო – ვიხუმრე, შე კაი კაცო. მართლა კი არ მიპოვია. ვიხუმრე და ახლა ძალიან ვნანობ.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი (ჯერ დაფიქრდა, მერე გაეღიმა) – კარგი რა, ბატონო რევაზ, ვგავარ ახლა ისეთ სულელ ბაღანას მე რომ მაგას დავიჯერებ? სახუმაროს მეტს ვერაფერს ნახავდი შენისთანა ჭკვიანი კაცი? თუ არ გამანბილებ და მომცემ იმ ასიდან ოც ლარს, ძან გამეხარდება.

რომ ძალიან არ მჭირდებოდეს, არ გეტყოდი. შენ ოთხმოცი ლარი დაგრჩება. ოთხმოცი ლარი ცოტაა? ე, მე ვერ ვპოულობ ვერაფერს ეს ოხერი. იღბალი მაქვს ასეთი.

(რეზო შეცბა. არ იცის, როგორ მოიქცეს. ხვდება, რომ სტუდენტი სიმართლეს არ დაუჯერებს, ამიტომ უჯრა გამოსწია და სტუდენტს ათლარიანი გაუნწოდა).

რ ე ზ ო – ა, ბატონო, მეტი არა მაქვს, თორემ მეტს მოგცემდი. ისე, გულს ნუ გაიტყვ, იპოვი აუცილებლად, იპოვი შენც. სხვათა შორის, მეც პირველად ვიპოვე ცხოვრებაში.

ს ტ უ დ ე ნ ტ ი – გმადლობთ (გამოართვა და კარებისაკენ წავიდა. თითქოს რალაცას მიხვდა, მობრუნდა და ფული გაუნწოდა)

რ ე ზ ო – წაიღე, წაიღე, შენია.

(სტუდენტი გაიქცა).

მესამე სურათი

(ელვა-სინათლეთა ათინათი ერთმანეთს ცვლის. გაისმის ულტრამოდურ-ექსტრავაგანტური რიტმიანი მუსიკა, ისეთი, როგორიც შეიძლება გაისმოდეს ოცდამესამე საუკუნეში. სხვადასხვა ფერის პროჟექტორთა შუქი დროდადრო გაანათებს ავანსცენის თავზე დაკიდებულ უზარმაზარ წარწერას: „ხვალ“. წარწერის ქვემოთ უფრო მცირე ზომის წარწერა ჰკიდა: „2296 წელი 5 თებერვალი“. ნელნელა ნათდება საკონფერენციო დარბაზი. ერთმანეთში არეული კომპიუტერები, რობოტები, ხმაური, აპარატურის სისინი, ღრჭიალი. სხვადასხვა ხმები. მუსიკა. სხვადასხვა ფერის ნეილონიზოტოპურ ქსოვილებში გამონწყობილი ადამიანები – ჟურნალისტე-

ბი. ისინი მოშვებულად სხედან ახლაც. მხრებზე, ყურებზე რაღაც აპარატები უკეთიათ. მაგიდის მსგავს ყუთს უზის ახალგაზრდა, მწვანეთმიანი, ულვაშა კაცი. გვერდით უზის მეოცე საუკუნის მოქალაქე – პავლე კვერნაძე. პავლე ისეა ჩაცმული, როგორც დღეს საშუალოზე დაბალი შეძლების ინტელიგენტი. პრესკონფერენციას წყვეტილი ზარით და გონგზე ჩაქუჩის დარტყმით ხსნის ზემოთ ნახსენები მწვანეთმიანი, უულვაშო კაცი, სახელად კოკო).

კოკო – ბატონებო, მოგეხსენებათ, დღეს 2296 წლის 5 თებერვალია. უჩვეულო პრესკონფერენციაზე მოგიწვიეთ. ჩემ გვერდით ზის მეოცე საუკუნის მოქალაქე, ბატონი პავლე კვერნაძე. როგორც მოგეხსენებათ, მან ზუსტად სამასი წლის წინათ, სწორედ ამ დღეს, ხუთ თებერვალს, თბილისის სამუნიციპალიტეტო თბოლაბორატორიას მიმართა განცხადებით: „გთხოვთ, გამყინოთ და სიცოცხლე დამიბრუნოთ მხოლოდ მაშინ, როცა დედასამშობლო იქნება ერთიანი და განუყოფელი, საქართველოში აღარ იქნება არც ერთი რუსის ჯარისკაცი, შეუძლებელი იქნება არჩევნების ფალსიფიცირება, აღარ იქნება შიმშილი და ელექტროენერჯის გრაფიკით მინოდება. ლიფტს ექნება ჩვეულებრივი კარები და დამთავრებული იქნება პრივატიზაცია“. ბატონი პავლეს შეთობა-გაცოცხლება აქამდეც შეიძლებოდა, მაგრამ მსოფლიოს სამეცნიერო ცენტრები შეთანხმებულნი არ იყვნენ ბოლო პუნქტზე – საქართველოში პრივატიზაციის თავისებურებებზე და მისი დამთავრების რეალურობაზე. ვთხოვთ რესპოდენტს, ნუ გადავლლით, რადგანაც იგი უნიკალური შემთხვევაა, ოცდამეცამე საუკუნისთვის და, რასაკვირველია, სამედიცინო ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფება! შეკითხვები იყოს, შეძლებისამებრ, მოკლე და ბუნდოვანი!“

(ადგილიდან წამოხტა თავგადახოტრილი ჩოხა-ლეკვერთხებიანი ჟურნალისტი ქალიშვილი და ხელი ასწია).

ქალიშვილი – უკაცრავად, გაყინვაში ფული გადაიხადეთ?

პავლე – არა, ბატონო, უფასოდ გამყინეს.

ქალიშვილი – ტანსაცმელიც იმ დროისა გაცვიათ?

პავლე – ზუსტად. ყველაფერი, როგორც სამასი წლის წინათ მეცვა. ჯიბეში პურის ტალონი მედო, ისიც ხელუხლებელია. ერთადერთი – ავტოკალამი აღარ წერს. ვერ გეტყვით, რა მოუვიდა.

ქალიშვილი – ლიფტის კარებზე წერთ თქვენს განცხადება-ანდერძში. ცოტა არ იყოს, გაუგებარია, იქნებ აგვიხსნათ.

პავლე – იცით, რანაირი კარები ჰქონდა ჩვენს დროს ლიფტს? გახსენებაც კი ტანში მზარავს. ავტომატურად იღებოდა, თუ ვერ შეასწრებდი, უკეთეს შემთხვევაში ფეხს მაინც მოგტეხავდა. მერე ავტომატურად იხურებოდა კარები და, თუ დენი გამოირთვებოდა (რაც ხშირად ხდებოდა), ან ავტომატი მოიშლებოდა (რაც უფრო ხშირად ხდებოდა), რჩებოდი ცოცხლად დამარხული ლიფტის სარკოფაგში. შენს განწირულ კვილ-ბრახუნზე მოცვენილი მეზობლები დანა-ჩანგლებით, იატაკის საწმენდი ჯოხებით და დაჟანგული (გასაგებია რატომაც) შამფურებით ამაოდ ცდილობდნენ ლიფტის კარის გაღებას და შენს გამოყვანას.

ქალიშვილი – რა საშინელებაა! (ამოიგმინა ჩოხა-ახალუხიანმა თავგადახოტრილმა ჟურნალისტმა ქალმა და მინი-მაგნიტოფონის საპოვნელასხელა ლილაკს თითი დააჭირა).

კოკო – შემდეგი!

(ბოლოსწინა რიგიდან აქლემისპირიანმა, მაღალმა, ზებრისსვი-

ტრა ჟურნალისტმა კაცმა მიკროფონს წამოუდგომლად დაუმიზნა მაგნიტის ნალი. მიკროფონი მისკენ გასრიალდა).

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – რუსის ჯარისკაცს რა უნდოდა 1996 წლის თებერვალში საქართველოში? თქვენ ხომ დამოუკიდებელი ქვეყანა იყავით?

პ ა ვ ლ ე – არა, ბატონო, ოდნავ დამოუკიდებელი ჩვენ ვიყავით 1990–93 წლებში. ისიც მოჩვენებით დამოუკიდებლობა იყო. რუსეთი დამოუკიდებლობანას გვათამაშებდა მსოფლიოს თვალში. მერე დამოუკიდებლობის თამაშში მწევრების დაჭერილი მელიის არ იყოს, ჩვენი სოროსკენ რომ გავინიეთ, არ მოეწონა და ტორი დაგვკრა.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – მოიცათ, მოიცათ, საბჭოთა კავშირი ხომ დაშლილი იყო, იმპერია ხომ აღარ არსებობდა?

პ ა ვ ლ ე – არაფერიც არ დაშლილა, არ დაუჯეროთ, თუ რომელიმე ქარაქუცა ისტორიკოსი ამას ამტკიცებს. ჩემ დროს ერთი საათით არ გასულა დამპყრობელი რუსი საქართველოდან.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – როდის გაგანებათ რუსეთმა საბოლოოდ თავი.

კ ო კ ო – ამაზე თუ შეიძლება, მე გიპასუხებთ, რადგანაც ბატონმა პავლემ შეიძლება, არ იცოდეს. რუსი დაპყრობილი ტერიტორიებიდან მთლიანად წავიდა 2015 წელს, როცა იმპერია საბოლოოდ დაინგრა. ბატონი პავლეს სიცოცხლეში კი რუსეთი საკმაოდ ძლიერი იყო და მსოფლიო ბატონობაზე ოცნებობდა. იგი საშინელი სისასტიკით სჯიდა ქართველებს, ტაჯიკებს, აზერბაიჯანელებს... შეიძლება არ დაიჯეროთ, საკუთრივ რუსეთს მაშინ უზარმაზარი ტერიტორია ეჭირა იაპონიის ნაპირებიდან პოლონეთამდე და მო-

სახლეობით 250 მილიონს აღემატებოდა.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – არ გამაგიჟოთ?!

კ ო კ ო – დიახ, რუსი ისეთი სრულიადაც არ იყო, როგორსაც ახლა იცნობთ თქვენ – წყნარს, მშვიდს, გულუბრყვილოს. რუსეთი მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში დედამიწაზე ყველაზე აგრესიული სახელმწიფო იყო. იმპერიის დაშლის მერე თვით რუსეთმაც იწყო დაშლა და ახლა იგი, როგორც იცით, როსტოვის, ტულის და რიაზანის ოლქებსღა მოიცავს თხუთმეტი მილიონი მოსახლეობით.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – თითქმის იგივე დამართნია, რაც მონღოლეთს დაემართა.

კ ო კ ო – უარესი.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – ბატონო პავლე, საქართველოს მთლიანობაზე და განუყოფლობაზე ოცნებობდით, – განაგრძო აქლემისტუჩამ – რა მთლიანობაზეა ლაპარაკი?

პ ა ვ ლ ე (თავმჯდომარეს) – სანამ ვუპასუხებდე, მე თვითონ მაინტერესებს, თუ შეიძლება, მითხარით, რუსი რომ საქართველოდან გავიდა, საქართველოს ხომ არ წაეპოტინენ თურქეთი და ირანი, ან ჩრდილოეთელი პატარ-პატარა ფინია სახელმწიფოები ხომ არ ანკავნკავდნენ?

კ ო კ ო – ვინ გაბედავდა. რუსის წასვლის მეორე დღესვე საქართველო ნატოს წევრი გახდა. ნატოს წევრებს კი, მოგეხსენებათ, უზარმაზარი სამხედრო მანქანა იცავდა.

პ ა ვ ლ ე – ახლა, რაც შეეხება მთლიანობას. საქართველო არასოდეს არ ყოფილა ისე პატარა, როგორიც ჩემი გაყინვის დროს იყო. ჯერ კომუნისტებმა გამოიჩინეს გულუხვობა და ტაო-კლარჯეთი თურქეთს დაუტოვეს, ლორე სომხეთს აჩუქეს, საინგილო

– აზერბაიჯანს, მერე დარჩენილ საქართველოში გამოგონილი მინისახელმწიფოები – ე. ნ. ავტონომიები შექმნეს. ბოლოს რუსეთმა 1993 წელს საქართველოს 25 ათასი კვ. კმ. ჩამოაჭრა – აფხაზეთი და სამაჩაბლო წაართვა.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – ესენგეში ხომ „თქვენი ნებით“ შეხვედით, არც მაშინ დაგიბრუნათ წართმეული რუსეთმა?

პ ა ვ ლ ე – მართო ესენგეში კი არ შევედით, ოცდახუთი წლით ბაზები დავუთმეთ, რუსეთთან ცალმხრივ, მონურ ხელშეკრულებას რატიფიკაცია გავუკეთეთ და რუსეთისვე მითითებით საქართველო გუბერნიებად დავყავით, რა თქმა უნდა, ეს ხდებოდა ქართველი ხალხის ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ, მაგრამ მარიონეტულ ხელისუფლებას ამ „უნაპირო სიკეთე-მორჩილებით“ სურდა, ემოქმედა ელცინ-გრაჩოვის პირსისხლიან რუსეთზე, არც ამან გაჭრა. სხვა უბედურებაც გვჭირდა იმ დროს. კომუნისტურმა და პროკომუნისტურმა ხელისუფლებამ საქართველო ინტერნაციონალისტურ უღობო ქვეყნად, სხვადასხვა ერთა თანაცხოვრების ლაბორატორიად გადააქცია. მეოცე საუკუნის ოთხმოცდაათიან წლებში აზერბაიჯანში არ ცხოვრობდა არც ერთი სომეხი და სომხეთში – არც ერთი აზერბაიჯანელი. უპატრონო საქართველოში კი ოთხმოცამდე ეროვნების სხვადასხვა სტუმარი ჯიუტად იყო დამკვიდრებული. მათ შორის – ნახევარ მილიონამდე სომეხი, ოთხასი ათასი აზერბაიჯანელი და სამასი ათასამდე რუსი. ფაქტიურად საქართველო აღარ არსებობდა. იგი მსოფლიო დერვინშთა შესაკრები პუნქტი იყო.

კ ო კ ო – ეგ მართალია – 2075 წელს საქართველოს დემოგრაფიულ მონესრიგებაში გაერო რომ არ ჩარეულიყო, სტუმარ ერთა წარმომადგენლების დიდი უმრავლე-

სობა თავიანთ ქვეყნებში არ გაესახლებინა და ისტორიული ნონასწორობა არ აღედგინა, საქართველოში ქართველები ეროვნულ უმცირესობას შეადგენდნენ.

პ ა ვ ლ ე – აი, რას ვგულისხმობდი, ბატონო, მე საქართველოს გამთლიანებასა და განუყოფლობაში, სიხარულისაგან ეს ნატანჯ-განაყინავი, ძლივს მფეთქავი გული კინალამ გამიჩერდა ჩემი გაცოცხლების მეორე დღეს, როცა შევიტყვე, რომ იმპერიის დანგრევისთანავე მეზობელმა ლორე, სოჭის ოლქი და საინგილო დაგვიბრუნა, ხოლო ტაო-კლარჯეთი თურქეთმა 2050 წელს სტამბოლის ხელშეკრულებით საქართველოს შემოუმტკიცა. ეს ჩემი ოცნების ახდომა იყო.

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – ეგ ყველაფერი კარგი, მაგრამ რატომ სახლდებოდნენ ასეთი გაშმაგებით მეზობლები თქვენს მიწებზე. თავიანთი სახელმწიფო ხომ იქვე, ერთ ნაბიჯზე ჰქონდათ? (იკითხა ჩალისფერზუჩიანმა, ფანტომასის სახის მქონე რადიოჟურნალისტმა).

პ ა ვ ლ ე – რა მოგახსენოთ, ჩანს, ძალიან ვუყვარდით (იხუმრა პავლემ).

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – ერთი რამ მაინტერესებს, (ხორხისმიერი, ოდნავ დაგუდული ხმით თქვა ზუჩიანმა) – მეოცე საუკუნის ბოლოს ქართველები რომ ასე გაუბედურებული იყავით, ჩემთვის უკვე გასაგებია, რას აკეთებდა ხელისუფლება და რატომაც აკეთებდა, მაგრამ თქვენ რაღას აკეთებდით – უსავარძლო და უპორტფელო ქართველები, ასე ვთქვათ, ერის ჯანსაღი ნაწილი?

პ ა ვ ლ ე – ლამით გულში მჯილს ვიცემდით, დღისით კი გახურებული ცეკვა-თამაში გვქონდა გამართული. ჩემი გაყინვის მერე ვერ გეტყვით, მაგრამ მე მგონია, კაცობრიობას მთელი თავისი არსებობის მანძილზე

იმდენი არ უცეკვ-უმღერია და „შოუ-მანა-მიდი-მიდი“ არ უთამაშნია, რამდენიც ჩვენ, ქართველებმა, 1992-96 წლებში ვიმხიარულეთ, არძინბა (აფსუა მომთაბარეთა ლიდერი) შეძრწუნებული გვიგდებდა ყურს, ფიქრობდა: ან გიჟები არიან ეს შობელძაღვლები, ან რალაც უბედურებაა ჩემს თავზეო.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – არჩევნების ფალსიფიცირება რით გამოიხატებოდა?

პ ა ვ ლ ე – კომუნისტების დროს ბიულეტენებს საერთოდ არ ითვლიდნენ. უმეტესობას არც საარჩევნო უბნებში მისვლაზე გვანუხებდნენ. მერე „დამოუკიდებელ, თავისუფალ საქართველოში“ რამდენჯერმე ჩატარდა არჩევნები, მაგრამ, ვაი, იმ არჩევნებს, იქ, სადაც ბიულეტენების მთლიანად გამოცვლა არ ხერხდებოდა, საარჩევნო ჯიხურში გვხვდებოდა ბრგე „ინსტრუქტორი“ და „კონსულტაციას გვინევდა“ – ეს ნაშალე და ეს დატოვეო.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – საარჩევნო კომისია რას აკეთებდა?

პ ა ვ ლ ე – ყველაზე ვერ ვიტყვი და ზოგი მისი ნევრი რეგისტრაციაში გატარებისთვის ფულს სძალავდა საარჩევნო კომპანიისაგან ისედაც გაძვალტყავებულ პარტიებს.

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – უცხოელი დამკვირვებლები რალას აკეთებდნენ?

პ ა ვ ლ ე – აკვირდებოდნენ მხოლოდ იმას, რისი გარეგნულად დანახვაც შეიძლებოდა.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – საარჩევნო დარღვევებს სასამართლო არ ასწორებდა?

პ ა ვ ლ ე – კარგი ერთი, თუ ძმა ხარ, სად იყო სამართალი. სასამართლოს რასაც უბრძანებდნენ, იმას აკეთებდა.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – ელექტროენეგიას რას ეძახით და რას ერქვა გამოთიშვა?

კ ო კ ო – მაშინ ჰაეროენერგია არ არსებობდა და ენერგიას ძირითადად ჰიდრო და თბოელექტროსადგურებიდან იღებდნენ.

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – „ითიშებოდა“ რალას ჰქვია?

კ ო კ ო – დენის მიწოდების შეწყვეტას.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – ვისი ან რისი მიზეზით „შენწყვეტდნენ“ ხოლმე?

პ ა ვ ლ ე – ორმოცდათხუთმეტისა მოვიყარე და ეგ ვერ გავიგე – დანამდვილებით ის შემოიძლია გითხრათ, რომ დენის გამოთიშვის დროს თბილისში საშუალოდ ცხრა კაცი კვდებოდა (მეტრო, საავადმყოფო, სასონარკვეთა...), ხოლო ჩართვის დროს სიხარულის ელდისაგან – სამი კაცი.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – პავლე, შიმშილი ძალიან განუხებდათ? (ყურნალისტ გოგონას გრძელი, ჯინსმგლეჯი ფეხები წინ მჯდომ ბატისჭუკისფერთმიანი მამაკაცის მხრებზე ჰქონდა შეწყობილი ამ სიტყვის პირდაპირი და არა გადატანითი მნიშვნელობით).

პ ა ვ ლ ე – როგორ აგისხნათ, ქალიშვილო. გაყინვის გადანყვეტილებამდე შიმშილმაც მიმიყვანა. წარმოიდგინეთ, ხელფასი ათი ლარი მქონდა. ათი ლარით ხუთი დღის სამყოფ პურს თუ იყიდდი, მეტს ვერაფერს.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – ანაბრები ბანკში?

პ ა ვ ლ ე – კომერციული ბანკირები ყაჩაღები აღმოჩნდნენ და ერთ მშვენიერ დღეს ყველანი გაიქცნენ.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – თქვენც სახელმწიფო ბანკს მიაბარებდით.

პ ა ვ ლ ე – რას?

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – დანაზოგს.

პ ა ვ ლ ე – სახელმწიფომ უარესი გვიქნა – მე პირადად ოცი წლის ნაშრომი ერთ დღეში კუპონად მიქცია. ასე რომ, ცხრა ავტომანქანის საფასური მივაბარე და უკან ცხრა კოლოფი ასანთის საფასური დამიბრუნა.

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – არ შერცხვა?

პ ა ვ ლ ე – ვის?

ქ ა ლ ი შ ვ ი ლ ი – სახელმწიფოს.

პ ა ვ ლ ე – მგონი, არა. ყოველ შემთხვევაში, მე სინდისის ქენჯნის ვერაფერი შევატყვე.

კ ო კ ო – დიახ, სახელმწიფოსაგან ადამიანის გაძარცვის მსგავსი შემთხვევა მე წიგნებშიც კი არ წამიკითხავს.

ზ ე ბ რ ი ს ს ვ ი ტ რ ა – ყველაფერს, რაც თქვენ ბრძანეთ, ძნელად, მაგრამ როგორმე მაინც გაუძლებდა კაცი. ახლა ეს მიბრძანეთ: აფხაზეთი და სამაჩაბლო როგორ წაგართვათ რუსეთმა.

პ ა ვ ლ ე – იარაღით და ზოგი ჩვენი თანამემამულის გამყიდველობითაც.

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – დამარცხებული ხელისუფლება არ გადადგა?

პ ა ვ ლ ე – პირიქით!

რ ა დ ი ო ყ უ რ ნ ა ლ ი ს ტ ი – „პირიქით“ როგორ გავიგოთ?

პ ა ვ ლ ე – შვიდი წლის განმავლობაში, სანამ გამყინავდნენ, უსინდისოდ გვატყუებდა ყოველდღე. დრო გაჰყავდა: ნუ გამახსენე...ებთ. იმკო...შმარულ... (ენა დაება, რაღაცას ლულულულებს, რობოტმა მაჯა გაუსინჯა. რობოტის თავზე წითელი სინათლე აინთო).

კ ო კ ო – რესპოდენტს წნევამ აუნია. პრესკონფერენცია დამთავრებულია!

(სინათლე ქრება. ისევ გიჟური მუსიკა. კომპიუტერები, ტელევი-

ზორები, რობოტები... ჟურნალისტები ნელ-ნელა სტოვებენ საკონფერენციო დარბაზს. ბნელდება).

ტემპერამენტიანი ჯაზური მუსიკა, ხანდახან მუსიკას თვითმფრინავის ხმაური ერევს. სცენაზე ჩრდილები ირევინან.

ნელ-ნელა ნათდება.

კომპიუტერული ცენტრი სკასავით ბზუის. ათასფრად აციალებულ პლანეტარიუმს წააგავს.

დარბაზში ტევა არ არის.

ერთი ნერვიულად მიმოდიან, ისე, რომ თავიანთ ნერვიულ მიმოსვლაში ერთმანეთს არც კი ელაპარაკებიან. მეორენი სავარძლებზე მიწოლილან, მაგრამ, როგორც სავარძელზე მიწოლის დროს იცის ხოლმე, ღრმა ფიქრებში კი არ არიან ჩაძირულნი, შვიდკუთხა მინის დარბაზის სამხრეთ აღმოსავლეთით კედელ-ტაბლოს გატაცებით შესცქერიან.

„პავლე კვერნაძე“ – დაჩნდა ტაბლოზე.

პავლე კვერნაძე წამოხტა და ტაბლოსკენ გაიქცა. ექვსიოდე გრძელი ნაბიჯი რომ გადადგა, შემოტრიალდა, თეთრ რიდეს და მონიკვლებულ მინიჩემოდანს ხელი სტაცა და არავის დამშვიდობებია, გაღიმებითაც კი არავისთვის გაუღიმიო, სერიოზული, ზრუნვითპყრობილი სახით, წელანდელზე უფრო დიდი ნაბიჯით გაექანა ტაბლოს ქვემოთ, თითბერის უზარმაზარი კარებისკენ, რომლის თავზეც ამასობაში წითელი ნათურა ჩამქრალიყო და მწვანე ანთებულიყო.

(წუთის შემდეგ კვერნაძე ოთხკუთხათავიან კომპიუტერ-რობოტის წინ იჯდა.

რობოტი პოლიპებიანი კაცის ინტონაციით, უსიამოვნო, ყიყინა ხმით, მაგრამ მკაფიოდ გამოთქვამდა სიტყვებს).

რ ო ბ ო ტ ი – „გილოცავთ, კომპიუტერმა თქვენი ქართული წარმომავლობა დაამტკიცა, თქვენ ათ წუთში მიიღებთ საქართველოს მოქალაქის პასპორტს. კიდევ ერთხელ გილოცავთ. კარგად მოიქეცით, რომ თავი გაიყინეთ. იმდროინდელ საქართველოში თქვენ სიკვდილი გელოდათ.

(რობოტის შუბლზე ცისფერი ნათურა აციმციმდა).

პ ა ვ ლ ე – გმადლობთ, როგორ იქნება დასახლების საქმე?!
(რობოტის თავყურს ჩასძახა კვერნაძემ).

რ ო ბ ო ტ ი – ვერ გავიგე, რას მეკითხებით და საერთოდ,
თუ შეიძლება ხმადაბლა ილაპარაკეთ, რა გაყვირებთ.

პ ა ვ ლ ე – ბოდიშს ვიხდი – სად დავსახლდე, მინის საქმე
როგორ იქნება-მეთქი. იქნებ ხელისუფლებამ გამომი-
ყოს სადმე მცირე ნაკვეთი, როგორც განაყინავ კაცს.

რ ო ბ ო ტ ი – სამწუხაროდ, სახელმწიფოს თავის განკარ-
გულებაში ერთი მტკაველი მინაც არ გააჩნია.

პ ა ვ ლ ე – ეს როგორ?

რ ო ბ ო ტ ი – 1996 წელს მიღებული მინის კანონით პარ-
ლამენტმა მინა კერძო მფლობელობაში დააკანონა
მინის თავისუფალი ყიდვა-გაყიდვის უფლებით.

პ ა ვ ლ ე – მერე?

რ ო ბ ო ტ ი – მინები 1996-2000 წლებში გაიყიდა.

პ ა ვ ლ ე – ვინ იყიდა?

რ ო ბ ო ტ ი – ვისაც ფული ჰქონდა, ბედოვლათ, მოქეიფე,
გულარხეინ ადამიანებს რა ფული ექნებოდათ, მო-
გეხსენებათ.

პ ა ვ ლ ე – ქართველებმა არ იცოდნენ, რომ უმიწო ერი
ჰაერში რჩება და განწირულია დასაღუპავად? რად
მინდა დაბრუნებული აფხაზეთი, სამაჩაბლო და ჯა-
ვახეთი, თუ მინა ჩემი არ იქნება.

რ ო ბ ო ტ ი – ვინც ეგ იცოდა იმას ერი არ უსმენდა. კაცმა
რომ თქვას, ერი არც მარიონეტულ ხელისუფლებას
უსმენდა, უბრალოდ, მაშინ მძიმე სიტუაცია იყო.

პ ა ვ ლ ე – რა სიტუაცია იყო ასეთი?

რ ო ბ ო ტ ი – შიმშილი მძვინვარებდა, სახელმწიფო თავის
მოქალაქეებზე იოტისოდენადაც არ ზრუნავდა.

პ ა ვ ლ ე – ჩემი სამშობლოს მინა ხომ მეც მეკუთვნოდა, სა-
მასი წლის წინათ გაყინულ ქართველს.

რ ო ბ ო ტ ი – მაგაზე პარლამენტს და ხელისუფლებას უნდა
ეზრუნა, მინის გაყიდვის უფლება როდი უნდა დაე-
შვა, პირიქით, მინის გასხვისებაზე სასტიკი სასჯელი
უნდა შემოეღო, იმ დროს ასე იყო საჭირო, მინა სახ-
ელმწიფოს თავის ხელში უნდა აელო – სახელმწიფოს
ხელშეუხებელ საკუთრებად უნდა გამოეცხადებინა.

პ ა ვ ლ ე – რა ვქნა ახლა მე? (სასონარკვეთილი ხმით იკითხა).

რ ო ბ ო ტ ი – ჩვენ რჩევებს არ ვიძლევი (დაიყიყინა).

პ ა ვ ლ ე – იქნებ საყიდლად მაინც ვიშოვო სადმე მინა საქა-
რთველოში?

რ ო ბ ო ტ ი – ხომ გითხარით, მინის ბირჟაზე ორმოცდაათი
წელია, ერთი მტკაველი ქართული მინაც არ გამოჩე-
ნილა.

პ ა ვ ლ ე – როგორ მოვიქცე, იქნებ რაიმე მირჩიოთ, გე-
მუდარებით (გმინვა ისმოდა პავლეს ხმაში).

რ ო ბ ო ტ ი – ხომ გითხარით, ჩვენ რჩევებს არ ვიძლევი.

პ ა ვ ლ ე – გამონაკლისის წესით.

რ ო ბ ო ტ ი – ჩვენ გამონაკლისებს არ ვაკეთებთ (რობოტს,
ცოტა არ იყოს, მკაცრი, კატეგორიული ხმა ჰქონდა).

პ ა ვ ლ ე – ჩემი პაპისპაპის საფლავის მინა ხომ მაინც მე
მეკუთვნის.

რ ო ბ ო ტ ი – თქვენი პაპისპაპა გიგლა კვერნაძე, დასა-
ფლავებულია ქუთაისში, ყოფილი ოლასკურას სასა-
ფლაოზე, მთავარი შესასვლელიდან მარცხნივ, მეცხ-
რამეტე საფლავი.

პ ა ვ ლ ე – გმადლობთ (კვერნაძე წელა წამოდგა).

რ ო ბ ო ტ ი – მოითმინეთ, პასპორტი წაიღეთ (ამ სიტყვებთან
ერთად რობოტმა რკინის პირი გააღო და პასპორტი გადმო-
აგდო)

სინათლე ქრება.
მუსიკა. ნელი, სევდიანი, რექვიემის მსგავსი.
მთვარით განათებული მამაპაპეული სასაფლაო.
ნელი ნაბიჯით შემოდის პავლე კვერნაძე.
ჯვრიან, ძველთაძველ მოუვლელ საფლავს წაადგა.
მდუმარედ დასცქერის.
მერე იქვე, ქვის თუ რკინის სკამებზე ჩამოჯდა.
სინათლის ჩქერი მხოლოდ მას ანათებს.
სინათლე ნელ-ნელა ქრება.
მხოლოდ მთვარელა ჩანს ცაზე – მშობლიური, ნამლევა მთვარე.

ფარდა.

მ ე ლ ა

ორმოქმედებიანი პიესა თოჯინების თეატრისათვის